

N:o 127.

Ank. till Riksd. kansli den 7 maj 1906 kl. 5 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående beviljande af medel till uppförande af nya byggnader för armén.

(1:a U. A.)

Uti en den 23 mars innevarande år till Riksdagen aflåten, till statsutskottet för förberedande behandling öfverlämnad proposition (n:o 103) har Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen närlagdt utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden för nämnda dag, föreslagit Riksdagen att till uppförande af nya byggnader för armén bevilja 21,744,000 kronor samt däraf för påbörjande af nya kasernetablissemang till Lifregementets grenadjärer, Första och Andra lifgrenadjärregementena, Västgöta regemente, Upplands infanteriregemente, Skaraborgs, Södermanlands, Kronobergs, Jönköpings, Älfsborgs, Bohusläns, Kalmar och Värmlands regementen samt Norra och Södra skånska infanteriregementena för år 1907 anvisa det belopp af 4,400,000 kronor, som af 1905 års lagtima Riksdag öfverföres till statsverkets kassaförlagsfond.

Beträffande denna framställning har departementschefen till åberopade statsrådsprotokollet anfört följande:

»Uti den till nästlidet års lagtima Riksdag aflåtna statsverkspropositionen föreslog Kungl. Maj:t Riksdagen, bland annat, att till uppförande af nya byggnader för armén bevilja 19,700,000 kronor samt däraf på extra stat för år 1906 anvisa 4,400,000 kronor till påbörjande af nya kasernetablissemang för följande femton infanteriregementen, nämligen: Lifregementets grenadjärer, Första och Andra

lifgrenadjärregementena, Västgöta regemente, Upplands infanteriregemente, Skaraborgs, Södermanlands, Kronobergs, Jönköpings, Älfsborgs, Bohusläns, Kalmar och Värmlands regementen samt Norra och Södra skånska infanteriregementena.

Efter förberedande behandling af detta ärende anförde Riksdagens statsutskott, att utskottet, med hänsyn särskildt till de stora vid vissa regementens öfningsplatser af stat eller kommun redan nedlagda kostnader, funnit det böra tagas i noggrannt öfvervägande, huruvida ej någon eller några af det icke garnisonerade infanteriets kasernetablissemang kunde uppföras å de nuvarande öfningsplatserna, och att utskottet med anledning däraf samt i betraktande jämväl af frågans stora vikt ur strategiska och taktiska synpunkter föreställt sig, att, på sätt i en inom Riksdagen väckt motion föreslagits, utredning rörande förläggningssorterna för ifrågavarande regementens kasernetablissemang borde verkställas och för Riksdagen framläggas, innan medel till dessa kaserners uppförande beviljades. På grund häraf hemställde utskottet, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa och för Riksdagen framlägga utredning, huruvida ej några af de nya kasernetablissemangen för det icke garnisonerade infanteriet skulle kunna uppföras å de nuvarande öfningsplatserna.

Utskottets ifrågavarande hemställan blef af Andra Kammaren godkänd, hvaremot Första Kammaren biföll Kungl. Maj:ts framställning. Genom gemensam votering beslöt emellertid Riksdagen att afslå Kungl. Maj:ts omförmälda förslag.

Med anledning af hvad sålunda förekommit anmodade jag i ämbetskrifvelse den 31 sistlidne augusti chefen för fortifikationen att till Kungl. Maj:t inkomma med *dels* fullständiga planer och kostnadsberäkningar till uppförandet å nuvarande mötesplatser af kasernetablissemang för ofvan omförmälda femton infanteriregementen, under iakttagande däraf att å dessa mötesplatser redan befintliga byggnader blefve i den utsträckning, sådant lämpligen kunde ske, tillgodogjorda för de nya etablissemangen, samt att, där förhållandena ej medgäfve möjlighet för officerare och underofficerare att i närliggande stad eller tätare bebyggd ort förhyra bostäder, härför erforderliga byggnader borde i närheten af vederbörande etablissemang genom kronans försorg uppföras, *dels* förslag till berörda mötesplatser eventuella utvidgning, så att tillräcklig och lämplig terräng för truppens öfningar måtte vinnas, äfvensom beräkning af de med sådan utvidgning förenade kostnader, där vederbörande kommun ej vore villig att kostnadsfritt till kronan öfverlämna den för utvidgningen erforderliga marken.

Samma dag uppdrog jag åt chefen för generalstaben samt cheferna för Första, Andra, Tredje, Fjärde och Femte arméfördelningarna att, de senare efter vederbörande regementschefers hörande, till Kungl. Maj:t inkomma med utredning angående ifrågavarande femton infanteriregementens nuvarande öfningsplatsers lämplighet såsom förläggningsorter jämväl för framtiden för dessa truppförband, hvarvid utlåtande äfven borde afgifvas rörande de hygieniska förhållandena å ifrågavarande mötesplatser.

De sålunda infordrade utredningarna och förslagen hafva nu till Kungl. Maj:t inkommit, men, innan jag öfvergår till att redogöra för de däraf vunna resultaten, anhåller jag att, för vinnande af öfversikt af kasernbyggnadsfrågan i dess helhet, få lämna en kortfattad framställning af denna frågas tidigare behandling från och med år 1901.

Såsom framgår af statsrådets och chefens för landtförsvarsdepartementet anförande till statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden den 11 januari 1901, hvilket finnes bifogadt statsverkspropositionen under fjärde hufvudtiteln till samma års Riksdag, hade *chefen för generalstaben* i samband med utarbetandet af förslaget till ny härordning låtit verkställa en utredning af kostnaderna för de byggnadsarbeten, som för det nya härordningsförslagets genomförande skulle blifva erforderliga. Dessa kostnader beräknades uppgå till 47,991,750 kronor.

Uti en vid nämnda utredning fogad promemoria rörande de verkställda beräkningarna anfördes hufvudsakligen, hurusom man, beträffande härens förläggning i fredstid, tänkt sig denna så ordnad, att hvarje regemente och kår i regeln skulle hafva en hufvudstation, där truppförbandets expedition, förvaltning och skolor skulle vara förlagda och dit dess värnpliktige inkallades till sin första utbildning, samt en mötesplats, dit truppförbandet skulle sammandragas under repetitionsöfningarna. Oaktadt ett sammanförande af hufvudstationen och mötesplatsen till en och samma ort skulle medfört afsevärda fördelar med hänsyn till såväl fredsöfningar som mobilisering, hade man för flertalet regementen dock icke ansett sig kunna föreslå en sådan anordning, emedan hufvudstationen alltid, där så ske kunde, för personalens skull syntes böra förläggas till en stad eller ett större samhälle, men i den omedelbara närheten af en dylik ort icke alltid för rimligt pris stode att finna en terräng af sådan beskaffenhet, som erfordrades för en mötesplats.

Uti det förslag till beredande af nya eller ökade lokaler för arméns förläggning och utbildning, som lagts till grund för kostnadsberäkning-

Kasernbyggnadsfrågan
vid 1901 års
Riksdag.

garna, hade därför upptagits dels ett fullständigt *kasernetablissemang* å truppförbandets hufvudstation — kompletteradt eller nyuppfördt, allt eftersom regementet förut varit garnisoneradt å platsen eller icke — dels ock, där så ansetts nödigt, en komplettering af *byggnaderna å truppförbandets mötesplats*.

Beträffande *kasernetablissemangen* hade man ansett, att dessa, allt efter olika truppslags behof, borde utgöras af kanslibyggnad, kaserner till erforderligt antal, arrestbyggnad, kokinrättning, sjukpaviljong, stallutrymme för truppförbandets samtliga såväl officers- som nummerhästar samt vid artilleriet och ingenjörtrupperna äfven sommarstall för legda hästar, exercishus, ridhus samt åtskilliga andra byggnader såsom afträden och gödselstäder, badinrättning, förrådsbyggnad, sjukstall, skomedja m. m.

Vid beräkningen af det utrymme, som erfordrades i olika byggnader, hade man utgått från de föreskrifter, som alltsedan 1883 varit fastställda för sådana byggnader, hvarvid dock gjorts mindre modifikationer, som utan fara för tjänstgöringens behöriga gång eller truppens välbefinnande ansetts kunna vidtagas till besparings vinnande. Särskild kostnad för nya *markentertilokaler* hade icke i förslaget upptagits, enär man ansett, att dylika lokaler skulle kunna anordnas, på sätt hittills ägt rum, å de indelta regementenas mötesplatser.

Angående *kostnaderna* för de erforderliga kasernbyggnaderna hade det icke varit möjligt att uppgöra någon detaljerad beräkning för hvarje särskild byggnad och ort, utan beräkningarna hade gjorts efter vissa normaltyper till de pris, som under de närmast föregående åren i medeltal varit gällande för utförda byggnader af liknande slag. Vid deras uppgörande hade man utgått från den förutsättningen, att nödig mark för etablissemangen antingen kunde erhållas från kronan redan tillhöriga egendomar, eller af härför intresserade kommuner skulle fritt ställas till förfogande för ändamålet.

Af den beräknade byggnadssumman, 47,991,750 kronor, ansågs ungefär hälften eller närmare bestämdt 23,908,650 kronor erfordras för de arbeten, som borde vara afslutade före utgången af de sex första öfvergångsåren till den nya härordningen (första perioden). Återstoden, 24,083,100 kronor, skulle användas till öfriga i sammanhang med förslaget fullständiga genomförande stående byggnadsarbeten (andra perioden).

Uppförandet af samtliga erforderliga byggnader kräfde sålunda en summa af i medeltal 4 miljoner kronor om året under den till 12 år beräknade öfvergångstiden, men en jämn fördelning af kostnaderna

under hela denna tid ansågs icke vara den för ändamålet lämpligaste. Tvärtom syntes det fördelaktigast, om tiden för byggnadernas utförande kunde så mycket förkortas, som med god hushållning låte sig göra, då man härigenom skulle kunna i väsentlig mån undanrödja de svårigheter med afseende å förläggningen, som eljest under öfvergångstiden måste ställa sig hindrande för de värnpliktiges utbildning. Chefen för generalstaben föreslog därför, att den för första perioden beräknade summan skulle fördelas på 4 år, åren 1902—1905, med ett belopp af i rundt tal 6,000,000 kronor för hvarje år.

Öfver hvad chefen för generalstaben sålunda föreslagit hade *arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet* afgifvit infordradt underdånigt utlåtande samt därvid anfört, bland annat, (se 1901 års statsverksproposition under fjärde hufvudtiteln, sid. 97), att mot det upprättade kostnadsförslaget icke något af större betydighet vore att erinra.

Hvad anginge fördelningen af byggnadsanslaget, var det enligt arméförvaltningens mening tydligt, att detsamma i sin helhet måste blifva tillgängligt inom en kortare tidrymd än som beräknats för härordningens genomförande, på det att inkvarteringen skulle kunna, i den mån härordningens utveckling framskrede, behörigen besörjas och lokaler för öfningarna i rätt tid erhållas. Åtta år vore för sådant ändamål den längsta byggnadsperiod, på hvilken anslaget borde fördelas, med 6,000,000 kronor årligen.

Vidare ville arméförvaltningen framhålla nödvändigheten däraf, att byggnadsanslaget genast från första början bestämdes för en tillräcklig följd af år, på det att, när uppförandet af ett etablissemang väl en gång vore påbörjadt, arbetena å detsamma icke måtte blifva försenade på grund af bristande tillgång på medel. Ett fördröjande af byggnadsarbetena skulle icke allenast lända härordningens genomförande till men, utan äfven kunna föranleda ökade utgifter, hvaraf åter en rubbning af de beräknade kostnadssummorna otvifvelaktigt lätt kunde blifva en följd.

Då detta ärende den 11 januari 1901 föredrogs för Kungl. Maj:t anförde dåvarande *chefen för landtförsvarsdepartementet*, bland annat, följande:

»Vid bestämmandet af de särskilda truppförbandens förläggningsorter tages naturligtvis i främsta rummet hänsyn till de militära fordringar, som man på en sådan ort måste ställa. Men då dessa fordringar för de flesta truppförbanden kunna tillfredsställande fyllas af flera

orter, och då respektive kommuner icke lära förbise de ekonomiska fördelar, som med truppförbandens förläggande inom desamma blifva förenade, torde man vid förläggningsorternas bestämmande jämväl kunna uppställa det villkor, att *kommunerna* — därest Kungl. Maj:t och kronan icke redan äger för ändamålet passande områden — *skola fritt lämna, icke blott den mark, som erfordras för själfva kasernetablissemangets uppförande, utan äfven den öfningsplats i närheten därpå, som kan anses vara erforderlig för truppförbandets utbildning.*

Att redan nu afgifva definitivt förslag till förläggningsorter för truppförbanden torde därför icke låta sig göra, utan torde detta böra ske först i den mån noggrannare undersökning af de påtänkta platserna hunnit äga rum.»

Vidare yttrade departementschefen:

»Till alla delar instämmer jag i de åsikter, som uttalats beträffande nödvändigheten af att byggnadsarbetena med sådan kraft bedrifvas, att svårigheterna med ordnandet af truppernas förläggning under öfvergångstiden må kunna i möjligaste mån öfvervinnas och de med en provisorisk förläggning alltid förenade kostnaderna förminskas. Nämda svårigheter måste i synnerhet blifva högst afsevärda vid 7:de öfvergångsåret, då de värnpliktiges vinterförläggning skall taga sin början, därest icke byggnadsanslagen för 1—6 åren varit tillräckliga att bestrida uppförandet af åtminstone större delen af de för kasernetablissemangen erforderliga byggnaderna; och jag erkänner därför fullkomligt såväl det berättigade uti de framställningar, som blifvit gjorda angående behovet af ett byggnadsanslag, beräknadt efter 6,000,000 kronor om året, som äfven det från byggnadssynpunkt särdeles önskvärda däri, att dessa anslag beviljades på en gång för de närmaste åren, för att sedan år efter år anvisas. Men med hänsyn till öfriga stora och viktiga anslagsbehof under första öfvergångsåret, nödgas jag likväl nu afstå från yrkande härom och anser mig icke böra begära större byggnadsanslag för 1902 än 4,000,000 kronor. Icke heller anser jag mig kunna begära beviljandet på en gång af en större summa, afsedd att för ändamålet utgå under en följd af år, innan den tid inträffat, då Riksdagen kan disponera öfver ökade tillgångar jämväl från skattekällor, som ännu ej kunna tagas i anspråk; men vill jag på samma gång hafva framställt en oafvislig fordran därpå, att ifrågavarande byggnadsbehof snarast möjligt måtte tillgodoses utöfver det nu begärda beloppet.»

Det ifrågasatta anslaget, 4,000,000 kronor, skulle enligt departementschefens förslag användas till bestridande af kostnaderna för ändringsarbeten samt till- och nybyggnader å infanteriregementenas mötesplat-

ser äfvensom för uppförande af åtskilliga i första hand erforderliga byggnader vid nya kasernetablissemang för Västmanlands och Hallands regementen, Karlskrona och Vaxholms grenadjärregementen, Lifregementets husarer, Bodens ingenjörkår samt Svea och Göta trängkårer.

I öfvensstämmelse härmed föreslog Kungl. Maj:t Riksdagen att för uppförande af nya byggnader för armén på extra stat för år 1902 anvisa 4,000,000 kronor. Riksdagen, som ansåg, att ett belopp af 230,200 kronor, motsvarande den för uppförande af vissa byggnader för Västmanlands regemente beräknade kostnad, icke borde beviljas, biföll Kungl. Maj:ts framställning i öfrigt samt anvisade alltså för ändamålet 3,769,800 kronor, hvaraf 1,972,800 kronor voro afsedda för ändringar samt till- och nybyggnad af baracker å infanteriregementenas mötesplatser.

Sedan 1901 års Riksdags beslut angående ny härordning blifvit godkänt af Kungl. Maj:t, uppdrog chefen för landtförvarsdepartementet åt chefen för fortifikationen att låta utarbета detaljerade förslag ej mindre till typer för nya kasernetablissemang åt de truppförband af olika truppslag, hvilka antingen i och med den nya härordningen komme att uppsättas eller, ehuru förut ingående i armén, icke ägt kaserner, än ock till förändring och tillbyggnad af sådana redan befintliga etablissemang, på hvilka den nya härordningen i afseende å utrymme ställde större kraf än den gamla.

Med underdånig skrifvelse den 30 december 1901 öfverlämnade chefen för fortifikationen till Kungl. Maj:t yttrande och förslag i ämnet, åtföljdt af ritningar och kostnadsförslag till *dels* nya, fullständiga kasernetablissemang för Karlskrona grenadjärregemente, Hallands, Västmanlands och Norrbottens regementen, Vaxholms grenadjärregemente, Gottlands infanteriregemente, Lifregementets husarer, Smålands husarregemente, fem skvadroner af hvart och ett utaf Skånska husar- och dragonregementena, fem batterier af Norrlands artilleriregemente, Bodens ingenjörkår, fästningsingenjörkompanierna i Karlskrona och Vaxholm äfvensom för trängkårerna, med undantag af Norrlands trängkår, *dels ock* utvidgnings- och förändringsarbeten å de redan befintliga kasernetablissemangen för Svea och Göta lifgarden, Lifgardet till häst, Skånska husar- och dragonregementena, Kronprinsens husarregemente, Norrlands dragonregemente, de sex fältartilleriregementena, fälttelegrafkåren och Norrlands trängkår. Kostnaderna för samtliga ifrågakvarande nybyggnads- och förändringsarbeten beräknades uppgå till 22,795,000 kronor.

Kasernbyggnadsfrågan
vid 1902 års
Riksdag.

Då sedermera föredragning af detta ärende skedde inför Kungl. Maj:t, yttrade *chefen för landtförsvarsdepartementet* (se 1902 års statsverksproposition under fjärde hufvudtiteln, sid 86):

»De nya beräkningarna hafva beträffande *totalkostnaderna* lämnat ett resultat, som icke i nämnvärd mån afviker från resultatet af förut för samma ändamål gjorda summariska beräkningar, om än i åtskilliga fall öfverföring af en del utaf den för ett etablissemang beräknade summan till kostnaden för ett annat varit nödvändig, såväl på grund af de ändringar, Riksdagen beslutat i afseende å truppförbandens sammansättning, som ock till följd af de olika material- och arbetspriserna å olika orter m. m.

Beträffande *byggnadsarbetenas fördelning* mellan en *första* och en *andra byggnadsperiod*, var denna i det af *chefen för generalstaben* år 1900 afgifna förslaget uppgjord endast med hänsyn till det olika behof af byggnader, som för armén beräknades komma att göra sig gällande dels före och dels efter den tidpunkt, då de värnpliktiges öfningar skulle komma att utsträckas till hela den omfattning, det nya härordningsförslaget afsåg.

Denna princip för byggnadsarbetenas fördelning har äfven nu i hufvudsak blifvit följd; men härvid har dock gjorts den ändring, att de särskilda arbeten, som ansetts nödiga för fullbordande af ett och samma etablissemang, ej vidare delats på olika perioder, utan i stället upptagits blott på den ena, för att frågor om infordrande af entreprenad-
anbud m. m. rörande hela etablissemanget må kunna i ett sammanhang behandlas.

Hela kostnaden för de byggnadsarbeten, som erfordras i och för arméns förläggning och utbildning intill den tidpunkt, då beväringsofningarna komma att utsträckas till full enlighet med det antagna härordningsförslaget, uppgår, *oberäknadt* den summa af 1,972,800 kronor, som 1901 års Riksdag beviljat för ändringar samt till- och nybyggnad af *baracker å infanteriregementenas mötesplatser*, till ett belopp af 22,795,000 kronor, hvilket, såsom af *chefen för fortifikationen* angifvits, är afsedt för tillgodoseendet af dels samtliga till *specialvapnen* hörande truppförbands behof af nya eller utvidgade kasernetablissemang, med undantag dock af etablissemang för *Positionsartilleriregementet*, hvilket under uppsättningen, som redan under första öfvergångsperioden skall påbörjas, kan tills vidare förläggas uti Lifgardets till häst förra kasern, dels ock behöfvat af dylika etablissemang för de *infanteriregementen*, som genom den antagna härordningen blifvit nybildade, eller hvilkas hittills använda sommaretablissemang icke, utan att därå nedläggas allt

för stora kostnader, kunna fylla behovet ens under ifrågavarande öfvergångsperiod, eller hvilkas nuvarande vinteretablissemang äro otillräckliga.»

Sedan departementschefen därpå redogjort för de byggnadsarbeten, som upptagits i fortifikationens förslag samt lämnat några upplysningar angående de föreslagna etablissemangen, fortsatte han:

»Om från summan af samtliga nu beräknade kostnader, 22,795,000 kronor, drages summan af de för påbörjande af kasernetablissemang åt *Lifregementets husarer, Bodens ingenjörkår, Första Göta och Första Svea trängkårer, Karlskrona och Vaxholms grenadjärregementen* samt *Norrbottens regemente* redan af 1901 års Riksdag beviljade, ofvan omförmälda anslagen, sammanlagdt 1,797,000 kronor, så erfordras för uppförande eller utvidgning af de i förut nämnda förslag uppräknade kasernetablissemangen ytterligare 20,998,000 kronor, eller i rundt tal 21 millioner kronor, en summa som icke torde behöfva öferskridas under antagande likväl, att belopp, som möjligen kunna besparas å ett etablissemang, få användas för uppförandet af ett annat, hvartill den beräknade summan kan visa sig vara otillräcklig.»

Om beviljandet af sistnämnda belopp, 21,000,000 kronor, på extra stat för åren 1903, 1904 och 1905 blef framställning gjord hos Riksdagen.

Vid 1901 års Riksdag hade emellertid inom båda kamrarna framhållits önskvärdheten däraf, att utlåtande öfver förslag till de för den nya härordningens genomförande behöfliga nya etablissemangen före dessa förslags slutliga pröfning afgåfves af personer, hvilka stode utanför den militära myndighet, som uppgjort de planer och beräkningar, hvarpå förslagen grundades. Med anledning häraf uppdrog Kungl. Maj:t enligt nådigt bref den 8 november 1901 åt en af fyra utaf Riksdagens ledamöter sammansatt granskningsnämnd att afgifva utlåtande öfver ofvan omförmälda, inom fortifikationen utarbetade planer med tillhörande detaljritningar och kostnadsförslag. Nämnden afgaf i februari 1902 det begärda utlåtandet, hvilket, tillika med chefens för fortifikationen yttrande i ärendet, öfverlämnades till 1902 års statsutskott, i hvars betänkande n:o 76, sid. 23 och följande, det hufvudsakligaste af dessa handlingars innehåll finnes återgifvet.

Med föranledande af granskningsnämndens förslag i fråga om normalplanerna för kasernetablissemangen samt i enlighet med Riksdagens uttalanden beträffande kostnaderna för byggnadsarbetena vid vissa särskildt angifna truppförband, ansåg Riksdagen, att den för de i statsrådsprotokollet omförmälda etablissemangen erforderliga anslagssumman

kunde nedsättas till 21,747,000 kronor. Då häraf vid föregående Riksdag beviljats 1,797,000 kronor, erfordrades ytterligare 19,950,000 kronor, som alltså af Riksdagen beviljades och hvaraf för år 1903 å extra stat anvisades en tredjedel eller 6,650,000 kronor.

Kasernbyggnadsfrågan vid 1903, 1904 och 1905 årens riksdagar.

Uti den till 1903 års Riksdag afåtna statsverkspropositionen föreslog Kungl. Maj:t i punkten n:o 38 under fjärde hufvudtiteln, att af det vid 1902 års Riksdag beviljade anslaget till nya byggnader för armén skulle å extra stat för år 1904 anvisas ytterligare en tredjedel eller 6,650,000 kronor, och denna framställning blef af Riksdagen bifallen.

För fortsättande af byggnadsarbetena under år 1905 enligt den förut framlagda och af Riksdagen godkända planen äskade Kungl. Maj:t af 1904 års Riksdag återstoden, eller 6,650,000 kronor, af det beviljade anslaget, och jämväl denna framställning blef af Riksdagen godkänd. Sedan de byggnadsarbeten, för hvilka Riksdagen därmed anvisat medel, blifvit fullbordade, skulle återstå att uppföra kasernetablissemang för tjugu icke garnisonerade infanteriregementen, Positionsartilleriregementet samt Gottlands artillerikår, för hvilket sistnämnda truppförband etablissemang dock är under uppförande med användande af medel, som 1905 års Riksdag på särskild framställning för ändamålet anvisat.

Då det emellertid befanns vara nödvändigt, att vid fem af dessa infanteriregementen, nämligen Dalregementet, Hälsinge och Västerbottens regementen, Jämtlands fältjägarregemente och Västernorrlands regemente, byggnadsarbetena så snart som möjligt toge sin början, alldenstund uppförandet af etablissemangen, som borde vara fullt färdiga på nyåret 1909, på grund af klimatiska förhållanden kräfde längre tid än i sydligare delar af riket, hemställde Kungl. Maj:t likaledes hos 1904 års Riksdag om beviljande för ifrågavarande ändamål af 6,800,000 kronor, hvaraf på extra stat för år 1905 skulle till påbörjande af kasernetablissemang för sistnämnda fem regementen anvisas 500,000 kronor.

Riksdagen biföll denna framställning samt anvisade 500,000 kronor att utgå från den af 1902 års Riksdag till statsverkets kassaförlagsfond öfverförda summan, 6,500,000 kronor.

Hos 1905 års Riksdag gjorde Kungl. Maj:t förutom först omförmälda hemställan om anslag till etablissemang för femton infanteriregementen äfven framställning om anvisande af en tredjedel utaf det återstående anslaget till etablissemang för nyss omförmälda fem regementen eller 2,100,000 kronor, hvilken framställning af Riksdagen bifölls. För de sålunda anvisade medlen hafva kasernbyggnadsarbeten påbörjats vid fyra af de omförmälda regementena.

Såsom jag förut omförmält, hafva chefen för fortifikationen, chefen för generalstabens samt cheferna för Första, Andra, Tredje, Fjärde och Femte arméfördelningarna till Kungl. Maj:t inkommit med utredning och förslag i fråga om förläggningen af de femton infanteriregementen, för hvilka kasernetablissemang återstå att uppföra, till de nuvarande mötesplatserna äfvensom beträffande kostnaderna för uppförande därstädes af nya kasernetablissemang.

Utredning om
de nuvarande
mötes-
platsernas
användande
till förlägg-
ningsorter.

För verkställande af den från chefen för fortifikationen infordrade utredningen hade denne anbefallt fortifikationsbefälhafvarna i vederbörande fortifikationsområden att inkomma med förslag till dylika etablissemang å mötesplatserna, hvarvid borde iakttagas, bland annat, att till kaserntomt skulle utses ett område om 7—8 hektar med högt och sundt läge, att erforderliga undersökningar skulle verkställas i fråga om grundens beskaffenhet, äfvensom att, där det vore möjligt, sådan mark borde väljas, att dyrbarare grundförstärkningar, större schaktnings- och sprängningsarbeten samt mera omfattande planering undvekes. Beräkningarna skulle uppgöras under den förutsättningen, att byggnaderna komme att uppföras i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de normaltyper, som legat till grund vid uppförandet af de nya kasernetablissemang, som redan vore färdiga. Utredning skulle verkställas, i hvad mån de å mötesplatserna redan befintliga byggnaderna kunde komma till användning i de nya etablissemangen; dock finge af sanitära skäl träbyggnader icke tagas i anspråk för ständig förläggning af manskap. Särskilda uppgifter skulle lämnas om kostnaderna för inkvartering af officerare med vederlikar. Härvid borde beräknas för samtliga regimentsofficerare lägenheter om 6 rum, jungfrukammare och kök jämte tambur, serveringsrum m. m., för halfva antalet kaptener lägenheter om 5 rum, jungfrukammare och kök o. s. v., för öfriga kaptener lägenheter om 2 rum och för samtliga subalternofficerare 1 rum åt hvar och en. Vidare skulle beräkningar verkställas i fråga om kostnaderna för vatten-, aflopps- och belysningsledning i den mån nya sådana behöfde anläggas. Till öfningsfält borde finnas ett område af omkring 200 hektar med terräng af omväxlande beskaffenhet. Där det nuvarande öfningsfältet ej vore af erforderlig storlek, borde utredning verkställas, huru fältet på lämpligaste sätt kunde utvidgas samt angående kostnaderna därför. Det borde därvid jämväl utredas, huruvida och i hvad mån vederbörande kommuner vore villiga att utan kostnad för staten lämna erforderlig mark, samt, därest kommunerna icke åtog sig detta, anbud å mark infordras från vederbörande jordägare. Vore befintliga skjutbanor otillräckliga eller eljest olämpliga, borde utredning jämte

kostnadsförslag, innefattande uppgift äfven å kostnaderna för möjligen erforderligt markförvärf, upprättas för anläggning af nya banor. Skjutbana borde anordnas så nära öfningsplatsen som möjligt samt i allmänhet icke på större afstånd från kasernetablissemangent än 1 kilometer. Den skulle anordnas för skjutning på ett afstånd af 600 meter. Om det för öfningarnas ostörda bedrivande vore nödvändigt, att viss i skottriktningen liggande mark utrymdes under pågående skjutöfningar, kunde detta undantagsvis ordnas på det sätt, att med ägarna af ifrågasvarande mark träffades aftal, gällande för all framtid, om rätt för regementet att disponera marken under den tid nämnda öfningar påginge.

De med ledning af dessa föreskrifter verkställda utredningarna hafva lagts till grund för chefens för fortifikationen förslag och kostnadsberäkningar i fråga om uppförande af nya etablissemang å de nuvarande mötesplatserna.

Första arméfördelningen.

Kronobergs
hed.

Kronobergs regementes mötesplats Kronobergs hed är belägen inom Lekaryds socken och Kronobergs län 9 km. norr om Alfvesta och 4 km. söder om Moheda station å södra stambanan. Lägerplatsens nuvarande areal utgör allenast 96,6 hektar, hvadan afsevärd utvidgning af densamma anses vara erforderlig, om regementet där skall blifva ständigt förlagdt. Af fortifikationsbefälhafvaren har uppgjorts förslag till sådan utvidgning, hvarigenom fältet skulle få en areal af 211,5 hektar. Kostnaderna för inköp af den härför erforderliga marken beräknas till 130,000 kronor, men då Lekaryds kommun erbjudit sig att bidraga med 25,000 kronor, skulle statsverket komma att vidkännas 105,000 kronor.

Emellertid har chefen för generalstaben uti sitt yttrande, beträffande denna mötesplats, förklarat sig anse, att de af fortifikationsbefälhafvaren föreslagna markförvärfven icke äro tillfyllest för att möjliggöra truppens utbildning enligt den nuvarande infanteritaktiken, samt att mötesplatsens läge reser så stora hinder i vägen för dess omdaning till ett modernt öfningsfält, att detta icke ens med högst betydliga uppoffringar från statens sida skulle låta sig göra. Jämväl regementschefen anser den ifrågasatta utvidgningen af fältet alltför liten, särskildt med hänsyn därtill, att jordägarna i trakten äro föga villiga att tillåta

beträdandet af deras ägor under större taktiska öfningar. Så har t. ex. inom en intill öfningsfältet belägen kommun utfärdats formligt förbud mot användande för öfningsändamål af enskilde tillhörig mark.

Några anmärkningar mot Kronobergs hed ur sanitär synpunkt hafva icke framställts. Dess läge med hänsyn till regementets samling vid mobilisering samt transporter till och från förläggningssorten är fördelaktigt.

Därest Kronobergs regemente komme att dit förläggas, skulle, enligt chefens för fortifikationen förslag, af de nuvarande byggnaderna användas endast några förrådshus samt gevärssmedjan äfvensom två af barackerna, hvilka senare skulle förändras till marketenteri- och samlingslokaler för underofficerare och manskap. Då tillfälle icke finnes för officerarne att i trakten själfva förskaffa sig bostäder, har i förslaget upptagits kostnaderna för uppförande af bostadsbyggnader åt dem genom statens försorg. Kostnaderna för det nya etablissemanget, däri inbegripet utgifterna för nämnda äldre byggnaders förändrande äfvensom för markförvärf, skulle uppgå till 2,303,000 kronor, hvaraf 510,000 kronor för officersbyggnader och omkring 215,000 kronor för vatten- och belysningsverk samt rörledningar.

Norra skånska infanteriregementets mötesplats Ljungby hed är belägen invid stationen med samma namn å Klippan—Eslöfs järnväg samt omfattar en areal af 490 hektar. Fältet är alltså till sin storlek fullt tillräckligt för ett infanteriregementes öfningar, men dess fullkomligt jämna och skoglösa yta är i sådant afseende synnerligen olämplig. Fortifikationsbefälhafvaren har därför föreslagit, att med fältet skulle införlifvas den angränsande kronoegendomen Herrevadskloster, hvilken omfattar såväl mera kuperad mark som skogstrakter, och, under förutsättning att regementet finge äfven detta område till sitt förfogande, skulle fältet kunna användas till ort för regementets ständiga förläggning. Häruti instämmer jämväl chefen för generalstaben, som dock framhåller önskvärdheten af en sådan förläggning, att tillfälle till samöfning med andra truppförband lättare kunde beredas och landtförläggningens ogynnsamma verkningar icke behöfde befaras.

Ljungby hed.

Genom Herrevadsklosterns införlifvande med öfningsfältet skulle ock erhållas en fördelaktig plats för kasernetablissemanget. Om detta åter måste förläggas till samma ställe som det nuvarande, finge skjutbanorna flyttas närmare etablissemanget. Kostnaderna skulle i hvarje fall blifva desamma,

Några anmärkningar hafva icke mot fältet framställts med afseende vare sig å sanitära förhållanden eller å dess läge för mobilisering och transporter.

Skulle det nya kasernetablissemanget dit förläggas, kunde de nuvarande förrådsbyggnaderna, gevärssmedjan, två baracker samt arrest- och skolhusbyggnaderna komma till användning, delvis efter ombyggnad. Kostnaderna för etablissemanget beräknas till 2,238,000 kronor, hvaraf 510,000 kronor för officersbyggnader och 219,000 kronor för vatten- och belysningsverk samt afloppsledningar.

Refvinge

Södra skånska infanteriregementets mötesplats Refvinge är belägen 20 km. från Lund vid Refvingeheds station å Lund—Harlösa järnväg. Fältet omfattar en areal af 160 hektar, hvilket områdes användbarhet för öfningar dock något inskränkes dels genom skjutbanornas olämpliga läge och dels därigenom, att järnvägen afskär en del af fältet. En utvidgning af detsamma anses alltså erforderlig, och fortifikationsbefälhafvaren föreslår, att ett ytterligare område om 56 hektar lägges till öfningsplatsen. Refvinge kommun har å kommunalstämma förklarat sig villig att kostnadsfritt tillhandahålla kronan erforderlig mark, men något bestämdt erbjudande i detta hänseende har ännu icke kunnat erhållas, hvadan kostnaderna för markens förvärfvande, 26,000 kronor, i beräkningarna upptagits. Chefen för fortifikationen ifrågasätter, att ytterligare ett område om 24 hektar inköpes för att förhindra uppkomsten i etablissemangets omedelbara närhet af en s. k. kåkstad, hvartill begynnelse redan finnes; dock skulle kostnaderna härför blifva ganska afsevärda eller omkring 90,000 kronor.

Enligt chefens för generalstaben åsikt skulle äfven efter förvärfvandet af dessa områden fältet vara olämpligt för taktisk utbildning i större förband. Dess form lämnar nämligen icke tillfälle till större trupprörelser mer än i en riktning, hvilken dessutom till följd af åtskilliga omständigheter såsom järnvägens och den föreslagna kasern- tomtens läge är särdeles ogynnsam. Endast för den händelse ytterligare betydande ägoområden kunde för kronan förvärfvas, skulle Refvinge mötesplats kunna betraktas såsom något så när tillfredsställande med hänsyn till den fältmässiga utbildningen af regementet.

Ur sanitär synpunkt har mot Refvinge anmärkts, att dess läge är blåsig, samt att närbelägenheten af kärrmarker inverkar menligt på hälsotillståndet. Däremot är platsen synnerligen välbelägen med hänsyn till regementets samling vid mobilisering och transporter.

För anordnande å Refvinge af kasernetablissemang för Södra skånska infanteriregementet hafva utarbetats två alternativa förslag, hufvudsakligen skiljande sig därutinnan, att i ena fallet de nuvarande byggnaderna, som å Refvinge äro af mera permanent beskaffenhet än i allmänhet å mötesplatserna är förhållandet, skulle i större utsträckning tagas i anspråk än i det andra. Kostnaderna enligt förra alternativet beräknas till 2,060,200 kronor och enligt det senare till 2,284,200 kronor. I båda beräkningarna ingå kostnader för officersbostäder med 510,000 kronor, för vatten-, belysnings- och afloppsledningar med 240,000 kronor samt för markförvärf med 116,000 kronor. Chefen för fortifikationen framhåller, att för nedbringande af kostnaderna enligt förra alternativet man tänkt sig, att de nuvarande fem manskapsbarackerna skulle genom till- och påbyggnader förändras till kaserner, hvardera för två kompanier. De nuvarande träbjälklagen skulle bibehållas, hvarvid dock borde anmärkas, att den för nyare kasernbyggnader använda bjälklagskonstruktionen med järnbalkar och betong vore af vida hållbarare samt jämväl ur sanitär synpunkt fördelaktigare beskaffenhet. En annan olägenhet, som vidlådde detta alternativ, vore, att logementen skulle, med det djup som åt dem måste gifvas, blifva vida sämre belysta än i modernare kasernbyggnader. Barackernas konstruktion medgäfvde ej heller anordnandet af uppvärmning och ventilation på sätt i nyare kaserner skedde, utan skulle man för uppvärmningen blifva hänvisad till användande af kaminer och i fråga om ventilationen hufvudsakligen få åtnöja sig med dylik genom fönster och dörrar, hvilket under sommarmånaderna kunde vara tillfyllestgörande men om vintern lämnade mycket öfrigt att önska. Några källare funnes ej anordnade under Refvingebarackerna, hvilket vore en ganska afsevärd olägenhet, då vid ett kasernetablissemang för ständig förläggning stora källarutrymmen erfordrades för upplag af bränsle m. m. Vid nyare kaserner hade följts den principen, att kompaniernas expeditionshafvande bodde inom kompaniets våning, något som vore väl behöfligt med hänsyn till upprätthållandet af ordningen inom kompaniet. Detta låte sig emellertid ej här göra, då de nuvarande barackernas konstruktion svårligen medgäfvde en sådan anordning.

Skulle vid en om- och tillbyggnad af barackerna å Refvinge erfordrliga förändringar vidtagas i syfte att afhjälpa de antydda olägenheterna, såsom beträffande bjälklagskonstruktionen, dagsljuset i rummen samt uppvärmnings- och ventilationsförhållandena, så skulle sannolikt icke blott den beräknade prisskillnaden mellan de båda alternativen, 224,000 kronor, bortfalla, utan det ock visa sig hafva varit ekonomiskt

fördelaktigare att uppföra ett nytt kasernetablissemang, i synnerhet som i dylikt fall underhållskostnaderna blefve mindre och varaktigheten större. Vid bedömandet af denna byggnadsfråga borde tillika tagas i betraktande, att de nuvarande barackbyggnaderna under de närmaste åren komme att tagas allt mer i anspråk för truppens förläggning och att en om- och tillbyggnad af desamma i väsentlig grad skulle under byggnadstiden verka hindrande och störande såväl å regementets förläggning som ock å dess utbildning.

På grund af det sålunda anförda, ansåge chefen för fortifikationen det senare alternativet obetingadt böra föredragas och hade därför upptagit kostnaderna för detsamma i de summariska beräkningarna.

Andra arméfördelningen.

Malmen.

Första och Andra lifgrenadjärregementenas gemensamma mötesplats Malmen är belägen omkring 6 km. från Linköping invid Malm-slätts station å östra stambanan. Öfningsfältet omfattar en areal af omkring 162 hektar, däri inbegripet tomtmark för de nuvarande etablissemangen, skjutbanor m. m. Den anses alltså icke för närvarande tillräcklig ens för ett regemente, och fortifikationsbefälhafvaren har därför föreslagit, att ett angränsande område om 320 hektar därmed införlifvas. Då Kärna kommun, inom hvilken mötesplatsen är belägen, å kommunalstämma icke blott förklarat sig icke vilja ikläda sig någon som helst utgift för beredande af ökadt område åt regementena utan jämväl uttalat sin bestämda önskan, att någon kasernerings å Malmen året om aldrig måtte förekomma, måste kronan gifvetvis själf vidkännas alla kostnader för öfningsfältets utvidgning. Dessa kostnader skulle enligt fortifikationsbefälhafvarens beräkning uppgå till 160,000 kronor eller 80,000 kronor för hvarterdera regementet.

Chefen för generalstaben anser detta utvidgningsförslag med någon ökning tillfredsställande samt framhåller fördelen ur taktisk synpunkt af fortfarande gemensam förläggning för båda regementena med däraf följande möjlighet till samöfningar. Åtskilliga i ärendet hörda myndigheter hafva förklarat det vara högeligen önskvärdt, att till öfningsfältet kunde läggas jämväl det område, som för närvarande upptages af Malmens by. Denna by utgöres af en tät samling byggnader, uppförda utan hänsyn till sanitära fordringar och stående utan annan hygienisk kontroll än den i hvarje annat bysamhälle å landet förekommande, och komme alltså i händelse af där utbrytande epidemi att innebära en fara

för de i grannskapet förlagda truppförbanden, hvarförutom närbelägenheten till ett mindre sambälle utan verksam polisuppsikt skulle medföra olägenheter och vådor af många slag. Kostnaderna för inköp jämväl af detta område skulle dock blifva mycket betydande, enligt verkställd beräkning ej understigande 325,000 kronor, och hafva därför icke ansetts kunna inbegripas i beräkningarna.

Andra sanitära olägenheter än grannskapet till Malmens by förekomma icke å fältet. Detsamma är för samling och transporter välbeläget.

Vid uppgörandet af kostnadsberäkningarna har tagits under öfvervägande, huruvida öfningsplatsens föga betydande afstånd från Linköping kunde föranleda uteslutandet ur förslaget af särskilda officersbyggnader. Då emellertid hufvudvillkoret härför vore, att förbindelserna mellan mötesplatsen och staden i hög grad förbättrades antingen genom insättande af ett stort antal lokaltåg å statsbanan eller byggande af en särskild elektrisk spårväg, samt utsikterna för vare sig den ena eller andra åtgärdens vidtagande vore små, hade det ansetts nödigt att föreslå uppförande af dylika byggnader. Vid sådant förhållande och under förutsättning att en del af de nu befintliga byggnaderna kunde användas till epidemisjukhus, varmbadhus, förråd och magasin m. m., skulle uppförandet af nya etablissemang kräfva en kostnad af 1,967,000 kronor för Första och 1,993,000 kronor för Andra lifgrenadjärregementet. I dessa kostnader ingå vid hvardera regementet 500,000 kronor för officersbyggnader, 94,000 kronor för vatten-, belysnings- och afloppsledningar samt 80,000 kronor för markinköp.

Den till Jönköpings regemente upplåtna mötesplatsen Skillingaryd Skillingaryd. är belägen i Tofteryds socken och Jönköpings län invid Skillingaryds station å Nässjö—Halmstads järnväg. Dess areal uppgår till 72,6 hektar, hvaraf nära hälften upptages af det nuvarande etablissemanget och skjutbanan. Det har ifrågasatts, huruvida icke det angränsande skjutfältet för Smålands artilleriregemente skulle kunna tagas i anspråk jämväl för Jönköpings regementes öfningar, men, enär det under större delen af sommaren och hösten disponeras af artilleriregementet för skarpskjutningar, kan det under denna tid icke vara till synnerlig nytta för infanteriregementet. Fortifikationsbefälhafvaren har därför uppgjort en af cheferna för generalstaben och fortifikationen gillad plan att utvidga mötesfältet med ett område af 485 hektar. Att så stor areal skulle behöfva förvärfvas, beror dels därpå, att tillräckligt omväxlande terräng eljest ej kan erhållas, dels ock på nödvändigheten att an-

skaffa lämplig plats för anläggning af en ny skjutbana med naturlig skyddsskärm i stället för den nu använda, redan för några år sedan utdömda banan. Kostnaderna för markförvärfvet beräknas till 150,000 kronor, hvarifrån dock afgå 15,000 kronor, hvarmed Tofteryds kommun förklarar sig vilja bidraga för detta ändamål.

Öfningsfältets läge i Lagaåns dalgång med omgifvande betydande höjdparter samt vidsträckta myrmarker medför en mycket låg medeltemperatur. Frostnätter förekomma ej sällan fram i juni och börja ofta åter redan i augusti. Besvärliga dimmor förekomma, synnerligen höst och vår. Trakten kan sålunda icke anses fullt lämplig ur sanitär synpunkt såsom ständig förläggningssort för ett regemente. Jämväl närheten till Skillingaryds samhälle med dess utvecklade hälsovårdsförhållanden har ansetts mindre fördelaktig.

Någon anmärkning mot öfningsfältets belägenhet med hänsyn till mobilisering och transporter har icke framställts.

Af nu befintliga byggnader anser chefen för fortifikationen endast sjukhuset samt en barack böra komma till användning i det nya etablissemanget. Kostnaderna för detta beräknas till ett belopp af 2,185,000 kronor, hvaruti ingå, förutom nyss angifna utgifter för markinköp, jämväl 17,000 kronor för anläggning af ny skjutbana, 134,955 kronor för vattenverk samt belysnings- och afloppsledningar äfvensom 518,000 kronor för officersbyggnader.

Hultsfred.

Kalmar regementes mötesplats Hultsfred är belägen i Hvena socken invid Hultsfreds station å Nässjö—Oskarshamns järnväg och innefattar en areal af 130 hektar, hvaraf 40 hektar upptagas af det nuvarande etablissemanget och skjutbanan. En del af mötesplatsen, som afskäres af järnvägen, kan endast i ringa grad användas för öfningsändamål och fältet i dess helhet är till följd af dess nästan fullständigt plana yta föga lämpligt för sådant ändamål. Detsamma måste alltså utvidgas, och i sådant afseende föreslår chefen för fortifikationen, att dels några smärre områden norr och söder om fältet inköpas, och dels kronoegendomen Kloster införlifvas med mötesplatsen, som i sådant fall skulle erhålla en areal af 716 hektar. Nämnda kronoegendom är utarrenderad till den 14 mars 1915, men arrendatorn har förklarar sig villig afträda densamma den 14 mars 1909 mot en ersättning af 1,000 kronor för hvarje återstående arrendeår. Hvad beträffar kostnaderna för inköp af den i öfrigt erforderliga marken, hafva dessa måst beräknas med ledning af i orten gängse pris, då några försäljningsanbud icke kunnat erhållas. I beräkningarna hafva dessa markförvärf upptagits

till 58,000 kronor. Hvena kommun har förklarat sig icke vilja lämna bidrag härtill. Chefen för generalstabens anser, att äfven efter den föreslagna utvidgningen af fältet detsamma kommer att sakna tillräcklig omväxling för öfningarna, då terrängens fria användande inskränkes såväl af fältets form som af befintliga terrängafskärningar samt de öfver området löpande järnvägarna.

Ur sanitär synpunkt anses platsen någorlunda tillfredsställande, ehuru höst och vår förekommande dimmor från närbelägna vattendrag vålla obehag. Kommunikationerna äro fördelaktiga för samling vid mobilisering och transporter.

Af de nuvarande byggnaderna skulle helt eller delvis fyra baracker, sjukhuset, arrestbyggnaden, förrådsbyggnaderna samt lägerhyddorna kunna användas vid det nya etablissemanget. Kostnaderna för detta beräknas till 2,119,000 kronor, hvaruti ingå utgifterna för officersbyggnader med 512,000 kronor, för vattenverk samt belysnings- och afloppsledningar med 130,000 kronor samt för markförvärf ofvan angifna 58,000 kronor.

Tredje arméfördelningen.

Axvalls mötesplats, gemensam för Västgöta och Skaraborgs regementen, är belägen omkring 9 km. från Skara vid Axvalls järnvägsstation å Lidköping—Skara—Stenstorps samt Sköfde—Axvalls smalspåriga järnvägar. Fältet, som omfattar en areal af 300 hektar, anses till följd af sin jämna och till största delen skoglösa yta vara mindre lämpligt såsom truppöfningsplats. Det har jämväl anmärkts, att de å området befintliga skjutbanorna hafva ett synnerligen ogynnsamt läge och behöfva flyttas, om mötesplatsen skall användas till ständigt förläggningssort för regementena. Till följd häraf har fortifikationsbefälhafvaren föreslagit, att med fältet skulle införlifvas dels ett område om 286 hektar af den angränsande kronoegendomen Skålltorp, dels ock tre i enskild ägo varande mindre egendomar, hvilka tillsammans omfatta omkring 60 hektar och anses komma att betinga en köpeskilling af 74,000 kronor. De nödiga utgifterna för dessa gårdars inköpande torde kronan själf få helt och hållet eller till största delen vidkännas, då de i förläggningsfrågan intresserade kommunerna Varnhem, Norra Lundby och Skärf, hvilka väl uttalat önskvärdheten däraf, att regementena fortfarande blefve förlagda å Axvall, dock förklarat sig icke vilja för detta ändamål göra några pekuniära

Axvall.

upppoffringar. Vings kommun har däremot utfäst sig att bidra med ett mindre, till storleken icke uppgifvet belopp.

Förutsatt att den af fortifikationsbefälhafvaren föreslagna utvidgningen af fältet — jämväl i fråga om förvärf af enskilde tillhörig mark, så att skjutbanan kunde erhålla ett ändamålsenligare läge — komme till stånd, anser chefen för generalstaben intet hinder ur öfningssynpunkt möta mot Skaraborgs regementes förläggande till Axvall. Hvad däremot beträffar Västgöta regemente skulle, därest Axvall blefve förläggningsort äfven för detta, regementet ur mobiliseringsynpunkt erhålla ett synnerligen ofördelaktigt läge i förhållande till dess inskrifningsområde, hvadan chefen för generalstaben afstyrker förslaget i detta hänseende.

Med afseende å Axvalls sanitära förhållanden hafva ogynnsamma omdömen afgifvits af regementsläkarna vid de båda där förlagda regementena. Sålunda framhålles, att stora delar af fältet äro så sankt belägna, att de under höst, vinter och vår samt äfven våta somrar stå mer eller mindre under vatten. Härifrån uppstiga under nätterna kalla dimmor. En sannolik följd häraf anses vara de talrika reumatiska muskel- och ledåkommor, som under mötestiderna förekomma. Om platsen skall kunna användas till ständig förläggningsort för regementena, måste därför en mycket grundlig afdikning och torrläggning företagas.

Af nu befintliga byggnader å mötesplatsen skulle för blifvande nya etablissemang kunna användas: vid Västgöta regemente, sjukhuset, stall och magasin, köksflygeln, »kommissariatshuset», »lektionshuset», tre baracker m. m., samt vid Skaraborgs regemente, förrådsbyggnader, tre baracker, lägerhyddan o. s. v. Kostnaderna för etablissemangen beräknas till följande belopp, nämligen: vid Västgöta regemente 2,057,000 kronor, däri inberäknadt 480,000 kronor för officersbyggnader och 122,000 kronor för vatten- och belysningsverk jämte afloppsledningar, samt vid Skaraborgs regemente 2,138,000 kronor, däraf 520,000 kronor för officersbyggnader och 122,000 kronor till vatten- och belysningsverk med ledningar.

Fristad hed.

Ålfsborgs regementes mötesplats Fristad hed är belägen omkring 13 km. från Borås vid Fristads station å järnvägen Varberg—Borås—Herrljunga. Fältets område utgör för närvarande 150 hektar, men föreslås af fortifikationsbefälhafvaren att utvidgas med 167 hektar af angränsande egendomar. Utvidgningen af fältet beräknas kosta omkring 350,000 kronor, hvarvid anmärkts, att ett af Fristads socken lämnadt erbjudande att utan ersättning till statsverket öfverlämna en del

af socknens allmänning för fältets utvidgning ansetts oantagligt på grund af det vid erbjudandet fästade villkor, att kronan skulle »hålla kommunen skadelös för ansvar och risk i fråga om de å samma jordområde befintliga, af kommunen utarrenderade jordlotter». Chefen för generalstaben uttalar emellertid den uppfattningen, att äfven efter genomförandet af den utaf fortifikationsbefälhafvaren föreslagna utvidgningen af fältet, detsamma icke blir fullt lämpligt såsom plats för omväxlande och fältmässiga öfningar.

Ur samlings- och transportsynpunkt har intet varit att erinra mot mötesplatsen. Däremot anses densamma icke fullt tillfredsställande med hänsyn till de sanitära förhållandena, då läget är sankt och dimmor ofta förekomma.

Af nu befintliga byggnader skulle för ett nytt kasernetablissemang kunna användas två baracker, förvaltarbostaden, det s. k. skolhuset samt lägerhyddorna. Kostnaderna för etablissemang beräknas till 2,570,000 kronor, däri inbegripet ofvan angifna utgifter för markinköp, 520,000 kronor för officersbyggnader och 184,000 kronor för vatten- och belysningsverk med ledningar o. s. v.

Bohusläns regementes mötesplats Backamo är belägen omkring 22 km. söder om Uddevalla i en trakt, som för närvarande är i saknad af nutida kommunikationer, men hvilken genomskäres af den under arbete varande Bohuslänska längdbanan. Från själfva mötesplatsen torde dock afståndet till närmaste station blifva ganska långt, antagligen 7—8 km. Mötesplatsens nuvarande areal utgör endast omkring 100 hektar, och på grund däraf föreslår fortifikationsbefälhafvaren, att den utvidgas genom inköp, helt eller delvis, af angränsande egendomar. Med den föreslagna utvidgningen skulle den sammanlagda arealen blifva omkring 260 hektar. Kostnaderna för dessa inköp beräknas till 90,000 kronor efter afdrag af ett belopp om 10,000 kronor, hvarmed Grinneröds kommun erbjudit sig att för ändamålet bidra.

Backamo.

I sanitärt afseende är mötesplatsen väl belägen. Mot dess läge såsom samlingsort för regementet samt för transporter har anmärkts, att det ganska betydliga afståndet till järnvägsstation i sådant afseende lägger svårigheter i vägen samt föranleder ökade kostnader för anskaffning af lifsmedel och materialer m. m.

Af de nu befintliga byggnaderna skulle vid ett nytt etablissemang komma till användning sjukhuset, två baracker, en förrådsbyggnad, lägerhyddor m. m. Kostnaderna för uppförande af etablissemang be-

räknas till 2,450,000 kronor, hvaraf 570,000 kronor till officersbyggnader och 206,000 kronor för vatten- och belysningsverk samt afloppsledningar m. m.

Fjärde arméfördelningen.

Sanna hed.

Lifregementets grenadjärers mötesplats Sanna hed är belägen i Kumla socken och Örebro län omkring 5 km. från Hallsbergs station å västra stambanan. Chefen för generalstaben anför beträffande detta öfningsfält, att af infanteriets nuvarande mötesplatser få torde mindre motsvara utbildningens kraf än detta. Fältet utgöres så godt som utslutande af slättmark, på alla sidor omgifvet af odlad jord eller inhägnade gårdar, till följd hvaraf öfningarnas utsträckande till angränsande områden förhindras. Fältets beskaffenhet har ock föranledt, att skjutbanan måst förses med sådana säkerhetsanordningar, att fältmässig skjututbildning där svårligen kan bedrifvas.

För att söka afhjälpa en del af dessa olägenheter har fortifikationsbefälhafvaren föreslagit, att det nuvarande öfningsområdet, innefattande 143 hektar, skulle utvidgas genom inköp af närliggande mark. Ehuru detta förslag afser fältets utvidgande med icke mindre än 374 hektar, skulle emellertid, enligt de i ärendet hörda myndigheternas sammanstående mening, öfningsplatsen icke kunna anses fullt lämplig. Kostnaderna för denna utvidgning beräknas blifva högst betydliga. Enligt de infordrade försäljningsanbudena skulle köpeskillningarna uppgå till ett sammanlagdt belopp af 900,000 kronor, hvilken summa dock anses kunna, om marken exproprieras, nedbringas till omkring 600,000 kronor. Kumla kommun har förklarat sig icke vilja för detta ändamål ådraga sig några utgifter.

Enligt vederbörande läkares utlåtande är Sanna hed ej heller i sanitärt afseende en lämplig förläggningsort. Redan nu förekomma därstädes under öfningstiderna många sjukdomsfall, som troligen bero på markens förorening samt de rådande klimatiska förhållandena.

För regementets samling och transporter medför däremot en förläggning å Sanna hed inga nämnvärda svårigheter.

Af nu befintliga byggnader å mötesplatsen skulle fortfarande kunna användas trossvagnsskjulet, förrådsbyggnaden, barackerna, officersbyggnaden m. m. Kostnaderna för ett nytt etablissemang anses komma att uppgå till 2,750,500 kronor, hvaruti ingå förenämnda beräknade utgift för det nya områdets exproprierande äfvensom 515,000 kronor för officersbyggnader, 226,000 kronor för vatten- och belysningsverk med led-

ningar samt 80,500 kronor för skjutbanans utvidgning och ombyggnad. Sistnämnda betydande kostnad anses erforderlig på grund af nödvändigheten att uppföra höga skott- och skyddsvallar.

Malma hed, Södermanlands regementes mötesplats, är belägen invid Malmköping, som kommer att erhålla station vid den under byggnad varande järnvägen Skebokvarn—Malmköping—Stålboga. Af det nuvarande öfningsfältet, 189 hektar i areal, tillhör omkring hälften staten, hvaremot andra hälften arrenderas. Den blifvande järnvägen kommer att afdela fältet i två skilda områden, af hvilka det östra anses icke kunna användas för annat än skjutöfningar. Den västra delen skulle till stor del upptagas af det nya kasernetablissemanget, om regementet skulle ständigt förläggas dit. På grund häraf anses en betydlig utvidgning af fältet erforderlig, och fortifikationsbefälhafvaren har föreslagit, att för ändamålet en del af länsmansbostället Malma n:o 1 skulle införlifvas med mötesplatsen samt några i enskild ägo varande egendomar förvärfvas. För att erhålla samband mellan det nuvarande mötesfältet och den för öfningar lämpligaste delen af det nya anses en mellanliggande skogsmark böra inköpas, till följd hvaraf dels hela området blifver ganska betydande — 620 hektar — dels köpeskillingen jämförelsevis stor. Denna beräknas nämligen till 373,650 kronor, hvaraf dock Malmköpings municipalsamhälle erbjudit sig att bestrida 75,000 kronor.

Malma hed.

Mot öfningsfältets belägenhet i sanitärt afseende samt såsom samlingsort för regementet har ingen anmärkning framställts.

Vid ett nytt kasernetablissemang anses kunna komma till användning de nuvarande förrådsbyggnaderna, mathallarna, manskapsbarackerna och sjukhuset m. m. Kostnaderna för etablissemanget beräknas till 2,197,650 kronor, däruti inbegripet 500,000 kronor för officersbyggnader. Malmköping anses nämligen icke kunna lämna nödigt bostadsutrymme åt regementets officerare. Några utgifter för vatten- och belysningsverk erfordras icke här, då Malmköpings kommun erbjudit sig att kostnadsfritt för kronan framdraga ledningar för vatten och belysning till etablissemanget.

Femte arméfördelningen.

Upplands infanteriregementes mötesplats Polacksbacken invid Uppsala omfattar en areal af endast 63,5 hektar, till följd hvaraf en utvidg-

Polacksbacken.

ning af fältet erfordras. Fortifikationsbefälhafvaren har föreslagit, att för sådant ändamål dels norra hälften af kronoparken Åsen dels ock egendomen Rosendal läggas till mötesplatsen, som därigenom skulle få ett område af tillhoppa 209 hektar. Kostnaden för inköp af sistnämnda egendom utgör 55,000 kronor, som kronan helt och hållet torde få vidkännas, då något bidrag till detta köp icke lär vara att påräkna vare sig från Uppsala stad eller Bondkyrkoförsamlingen.

Chefen för generalstaben, som icke har något att erinra mot att regementet ständigt förläggas till Polacksbacken, anser emellertid den föreslagna utvidgningen af mötesplatsen vara för liten och förordar, att dess norra hälft erhåller större bredd.

De hygieniska förhållandena å Polacksbacken anses vara fullt tillfredsställande. Mötesplatsens läge är lämpligt jämväl ur samlings- och transportsynpunkt.

Af de nu därstädes befintliga byggnaderna föreslås till användande vid ett nytt etablissemang två manskapsbaracker, sjukhuset samt förrådsbyggnaderna. Kostnaderna för etablissemang beräknas till 1,423,000 kronor. Officersbyggnader erfordras ej, liksom ej heller särskildt vatten- och belysningsverk. I kostnadssumman ingår köpeskillingen för egendomen Rosendal med nyss angifvet belopp.

Trossnäs fält.

Värmlands regementes mötesplats Trossnäs fält är belägen 3 km. från Edsvalla station å Bergslagens järnväg. Dess areal är för närvarande 53 hektar och utvidgning af densamma anses alltså erforderlig. Fortifikationsbefälhafvaren har i sådant afseende uppgjort förslag till inköp af angränsande områden, hvarigenom fältet skulle få en yta af omkring 212 hektar. Kostnaderna för denna utvidgning skulle, äfven under förutsättning att Nors kommun, såsom ställts i utsikt, bidrage till inköpet af en stor del af den erforderliga marken, dock, enligt hvad fortifikationsbefälhafvaren beräknat, komma att uppgå till omkring 70,000 kronor för inlösen af byggnader m. m.

Såsom samlingsort för regementet har intet varit att erinra mot mötesplatsen. Däremot framhålles, att transporterorna dit och därifrån försvåras därigenom, att förbindelserna mellan fältet och Edsvalla station öfver Norsälven äro i dåligt skick.

Hvad Trossnäs fälts hygieniska beskaffenhet beträffar, anses det icke vara fullt tillfredsställande, åtminstone ej den del därpå, där det nuvarande etablissemanget är beläget. I närheten finnas nämligen vidsträckta mossmarker, som utsända kalla dimmor. Det har därför föreslagits, att, om regementet skall dit ständigt förläggas, etablissemanget

flyttas till en annan del af fältet, som i sanitärt hänseende är fördelaktigare. Bättre byggnadsgrund kan ock därstädes erhållas än å den nuvarande platsen, hvarest undergrunden består af flyt- och jäslera. Häraf föranledes dock, att af de nuvarande byggnaderna endast förrådsbyggnaden och förvaltarbostaden kunna utan flyttning komma till användning vid ett nytt etablissemang. Gevärsförrådsbyggnaden och två manskapsbaracker anses böra flyttas till den nya kasernplatsen. Kostnaderna för uppförande af nya byggnader, för flyttning af de nyssnämnda samt för inköp af mark beräknas till 2,114,000 kronor. Däruti ingå kostnaderna för officersbyggnader med 518,000 kronor samt för vatten- och belysningsverk, rörledningar m. m. 134,000 kronor.

Såsom framgår af härvid fogade sammandrag (bil. 1) öfver de för ständigt förläggning å de nuvarande mötesplatserna af ifrågavarande femton infanteriregementen uppkommande kostnader, skulle dessa belöpa sig till 32,789,350 kronor, hvaraf:

Sammanfattning af kostnaderna.

för uppförande af själfva kasernetablissemangen med därtill hörande anordningar för vatten, belysning och aflopp	kronor	23,317,000: —
» uppförande af bostadsbyggnader åt officerare med vederlikar	»	7,183,000: —
» markinköp	»	2,137,850: —
» anläggning eller ändring af skjutbanor	»	151,500: —
Summa kronor		32,789,350: —

Enligt den af chefen för fortifikationen med underdånig skrifvelse den 21 november 1904 till Kungl. Maj:t lämnade utredningen rörande kostnaderna för uppförande i eller invid stadssamhällen af kaserner för ifrågavarande femton infanteriregementen — hvilken utredning låg till grund för Kungl. Maj:ts framställning i ämnet till 1905 års lagtima Riksdag — skulle dessa kostnader uppgå till 19,700,000 kronor.

Chefen för fortifikationen har emellertid uti underdånig skrifvelse den 22 nästlidne februari anmält, att till följd af förändrade förhållanden beräkningen omarbetats, hvaraf framgått, att kostnaderna för dessa etablissemang skulle uppgå till 21,744,000 kronor.

Anledningarna till kostnadsökningen vore först och främst den under senaste år inträffade prisstegringen å arbetslöner m. m., hvilken föranledde, att de förut beräknade arbetskostnaderna borde höjas med omkring 5 procent eller med 895,000 kronor.

Vidare borde i beräkningen upptagas kostnader för marketenteri- och samlingslokaler för manskapet med 590,000 kronor. Att så hittills icke skett hade berott därpå, att man — såsom i det vid 1901 års statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden den 11 januari samma år framhållits — ansett, att dylika lokaler skulle kunna anordnas på sätt hittills å de indelta regementenas mötesplatser ägt rum, d. v. s. genom anlåtande af andra tillgängliga medel. Förändrade förhållanden hade emellertid föranlett, att man icke kunde påräkna att få dylika lokaler till stånd, utan att statsmedel för ändamålet anvisades.

I de förut beräknade kostnaderna hade icke ingått utgifterna för anordnande af skjutbanor. Under förutsättning att Upplands infanteriregementes förläggningssort blefve densamma som för närvarande, och att sålunda ny skjutbana icke skulle behöfva anläggas för detta regemente, skulle kostnaderna för skjutbanorna uppgå till 504,000 kronor. Slutligen borde till kostnadssumman läggas förut omförmälda post å 55,000 kronor för inköp af egendomen Rosendal till utvidgning af Upplands infanteriregementes öfningsfält. Den sammanlagda kostnadsökningen uppginge alltså till 2,044,000 kronor och hela kostnaden, såsom förut är nämnt, till 21,744,000 kronor (bil. 2).

Enligt chefens för fortifikationen utredning skulle sålunda kostnaderna för de ifrågakvarande regementenas förläggning till mötesplatserna öfverstiga dem, som föranleddes af förläggningen i eller invid städer, med 11,045,350 kronor. Denna kostnadsökning uppkomme hufvudsakligen af utgifterna för uppförande af officersbyggnader, för vatten-, aflopps- och belysningsanläggningar, för väganläggningar samt för markinköp.

Vid bedömandet af de uti förenämnda bilagor upptagna kostnadsberäkningarna är att märka, att kostnaderna i bil. 1 upptagits enligt af vederbörande fortifikationsbefälhafvare inom de särskilda fortifikationsområdena (arméfördelningarna) lämnade prisuppgifter, samt att kostnaderna i bil. 2 beräknats inom fortifikationen med ledning af uppgifter, som inhämtats från privata fackmän i de olika orterna. Detta framgår af en särskild från chefen för fortifikationen af mig infordrad skrifvelse i ämnet, hvilken är af följande lydelse:

»De i bil. 1 upptagna kostnadsberäkningarna äro grundade på de af vederbörande fortifikationsbefälhafvare under förra hösten inhämtade à-pris vid de nuvarande mötesplatserna, under det att de i bil. 2 angifna kostnaderna äro baserade på à-pris, som genom kungl. fortifika-

tionens kasernbyggnadsafdelning inforrats från stadsingenjörer eller stadsarkitekter i de städer, som kunnat ifrågasättas såsom förläggningsorter för här ifrågavarande truppförband. Dessa senare à-pris erhöles under år 1904 och hafva med anledning af sedan dess inträffade förhöjningar i arbetslöner m. m. nu ansetts böra höjas med omkring 5 %. En jämförelse mellan de i bil. 1 och 2 upptagna kostnaderna för byggnads- och planeringsarbetena gifver emellertid vid handen, att dessa kostnader likväl ställa sig i genomsnitt omkring 4 % högre i bil. 1 än i bil. 2, hvadan sålunda de senare borde för att blifva fullt jämförbara med de förra, ytterligare höjas med omkring 4 % eller omkring 770,000 kronor. Jag har emellertid grundad anledning att antaga, att, vid en blifvande entreprenadauktion, de i bil. 2 beräknade kostnaderna skola visa sig tillräckliga. Sannolikt är ock att de i bil. 1 upptagna byggnads- och planeringskostnaderna skulle kunna nedsättas med motsvarande 4 % eller med i rundt tal 770,000 kronor.

Såsom af nämnda bilagor vidare framgår äro kostnaderna för arbetsledning per regemente upptagna till 5,000 kronor högre i bil. 1 än i bil. 2, detta af den orsak, att å mötesplatserna tillkomma en hel del omkostnader för undersökningar och uppgörandet af förslag m. m. till anläggning af vatten- och belysningsverk, kostnader för ritningar till ändring af äldre byggnader, äfvensom dyrare omkostnader för kontrollen, enär sådan gifvetvis kan i städerna erhållas billigare, då man i många fall kan där anlita stads- och verkstadsingenjörer m. fl. personer, som i staden hafva sin utkomst och såsom extra förtjänst kunna åtaga sig kasernkontrollen.

De oförutsedda utgifterna äro likaledes beräknade efter en något högre procent i bil. 1 än i bil. 2; i den förra omkring 4 % af den beräknade kostnaden, detta beroende därpå, dels att å mötesplatser maskinella anordningar erfordras till mycket större utsträckning än vid stadsförläggning, där städernas vatten- och belysningsverk äro beräknade att anlitas, och dels att användningen af äldre byggnader, hvilkas reparationskostnader äro svåra att beräkna, likaledes föranleder en ökning af posten för oförutsedda utgifter.

Slutligen må, vid det förhållandet att kostnaderna för uppförandet af de olika etablissemangen, isynnerhet enligt bilaga 1, beräknats blifva ganska skiljaktiga, framhållas, att detta beror dels därpå att de äldre byggnaderna i olika grad ansetts kunna komma till användning å de olika mötesplatserna, dels på de för de skilda orterna rådande, ofta vidt skilda prisen å materialier och arbete samt dels äfven, hvad en del mötesplatser vidkommer, på dryga transportkostnader för materialier m. m.)

Yttranden
angående för-
läggningsfrå-
gan i allmän-
het.

Beträffande förläggningsfrågan i allmänhet har chefen för generalstaben erinrat, att det icke garnisonerade infanteriets mötesplatser tillkommit på en tid, då truppförbanden hvarken nådde den manskapsstyrka, som efter genomförandet af 1901 års härordning komme att blifva samlad under regementsöfningarna, eller hade behof af större utrymme för bedrifvande af sina öfningar. Den slutna exercisens länge förhärskande ställning på utbildningsprogrammen hade ock föranledt, att vid val af öfningsplats det jämna fältet föredragits framför mera bruten mark.

Med hänsyn till den nutida infanteritaktikens behof af stora stridsfronter samt den för en fältmässig utbildning oeftergifliga fordran på tillgång till omväxlande terräng ansåge chefen för generalstaben alla förenämnda mötesplatser i sitt nuvarande skick olämpliga till öfningsfält dels på grund af bristande utrymme och dels till följd af terrängens enformiga beskaffenhet. I hvad mån han funnit de af vederbörande fortifikationsbefälhafvare föreslagna utvidgningarna tillräckliga har förut angifvits. Det torde här böra anmärkas, att han jämväl framhållit nödvändigheten däraf, att öfningsplatserna från början erhöles tillfredsställande areal och form, ty fordran på utrymme komme att stegras i samma mån, som öfningarna erhöles en allt mer fältmässig prägel. Befolkningens obenägenhet att utan dryg ersättning upplåta mark för truppersnas öfningar syntes likaså vara i stigande. Staten kunde alltså i en framtid se sig nödsakad att, om icke utbildningen af de värnpliktige skulle återföras till en mera formell ståndpunkt, till betydligt stegrade pris inköpa jordområden, hvilka nu med jämförelsevis mindre uppoffringar kunde förvärfvas.

I fråga om landtförläggningens inflytande på såväl befäl som trupp hafva de militära myndigheterna i allmänhet uttalat allvarsamma farhågor. Det framhålles, hurusom den genom regementenas förläggning å landsbygden uppkommande isoleringen icke blott komme att försvåra rekryteringen af befäl och fast anställdt manskap, utan ock lätt kunde leda till uppkomsten af en ensidig militär kastanda, i hvilken det vore olämpligt, att den värnpliktiga ungdomen uppfostrades. I närheten af de å landsbygden förlagda etablissemangen komme utan tvifvel att uppstå samhällen, som blefve tillhåll för allehanda löst folk, och där regementets manskap ägde tillfällen till oädla nöjen, hvilka blefve så mycket farligare, som den i städerna förekommande polisbevakningen och kontrollen i öfrigt här komme att saknas. Redan nu vore många af lägerplatserna i sin närhet besvärade af lönkrogar och andra nästen, och förhållandena skulle antagligen blifva än sämre under en ständig förläggning.

Vidare har det framhållits, att kasernetablissemangens förläggande till mötesplatserna i många fall skulle komma att medföra ökade kostnader icke blott, såsom redan är antydt, till följd af nödvändigheten att förse officerare och deras vederlikar med bostäder utan ock för byggnadsunderhåll och reparationer äfvensom för truppens förplägnad m. m. Beträffande byggnadsunderhållet erinrar chefen för fortifikationen att i fråga om sådana arbeten, till hvilkas utförande särskild yrkesskicklighet erfordrades, såsom vid reparationer af värmeledningar, ångpanneanläggningar, kokapparater, anläggningar för vatten och belysning, bad- och tvättinrättningar m. m., skulle till och med ganska obetydliga arbeten kunna förorsaka afsevärda kostnader.

Sedan jag nu redogjort för hufvudinnehållet af de uti den föreliggande frågan infortrade utredningar och yttranden, torde det tillåtas mig att något skärskåda densamma ur de synpunkter, som företrädesvis synas böra göra sig gällande vid bestämmandet af förläggningsorter för infanteritruppförband i allmänhet och således äfven för de femton uti det föregående omförmälda infanteriregementena.

Departements-
chefens ytt-
rande.

En orts ändamålsenlighet för den truppförläggning, hvarom här är fråga, synes mig böra bedömas med hänsyn till hufvudsakligen följande omständigheter, nämligen:

möjligheten att därstädes på ett tillfredsställande sätt bedrifva truppens *utbildning* och *öfningar*;

möjligheten att under olika förekommande förhållanden och för olika ändamål på ett snabbt och lämpligt sätt kunna *samla*, *mobilisera* och *transportera* trupperna;

de *hygieniska förhållandena* och deras inflytande på ombesörjandet af truppernas *hälso- och sjukvård*;

den fast anställda personalens *rekrytering*, dess *medborgerliga uppfattning* och *anda* och de *sociala förhållandena* i allmänhet; samt

de med förläggningen förenade *kostnaderna*.

Ur *utbildnings- och öfningssynpunkt* synes icke någon af de tretton mötesplatser, i fråga om hvilka utredning föreligger, i sitt nuvarande omfång vara fullt tillfredsställande. Flera af dem äro mindre tillfredsställande, vissa till och med otillfredsställande. Samtliga äro i behof af att i större eller mindre mån utvidgas för att bättre än hvad nu är fallet kunna motsvara sitt ändamål. Det torde dock i detta sammanhang böra framhållas, att de fordringar beträffande utrymme, växlande

terräng, möjlighet att utföra olika slags skjutningar m. m., som i militäriskt afseende uppställas på en öfningsplats, i regeln icke — åtminstone ej utan synnerligen stora kostnader — kunna fullständigt ses till godo på någon plats. De ideala önskningsmålen härutinnan torde endast i sällsynta undantagsfall kunna helt och hållet förverkligas. I valet mellan olika orter eller platser för förläggning af ett eller flera truppförband måste man för den skull, då saken ses ur utbildnings- och öfningsynpunkt, stanna vid den, som med hänsyn till utsträckning, terrängens beskaffenhet och omväxling m. m. är den gynnsammaste. Om man å andra orter än de nuvarande mötesplatserna kan, utan ökade kostnader för statsverket eller till och med för mindre kostnader än hvad bibehållandet af sådan plats såsom förläggningssort skulle erfordra, erhålla bättre öfningsterräng, än dessa mötesplatser erbjuda, komma de finansiella och de militära intressena i detta afseende att sammanfalla. Hufvudsaken måste vara, att valet träffas på sådant sätt och i sådant syfte, att truppens utbildning i möjligaste mån främjas. Dessutom bör afseende fästas vid möjligheten att utan allt för stora penningutgifter kunna bereda olika truppförband tillfälle till samöfningar.

Med ett par undantag synes med hänsyn till truppernas *samling* och *transport* läget af de nu ifrågakvarande mötesplatserna vara i det stora hela tillfredsställande. Att andra orter dock kunna i detta afseende erbjuda lika stora, om ej större fördelar torde icke behöfva särskildt framhållas. Hvad åter angår bedrifvandet af organisations- och utrustningsgöromålen vid *mobilisering* samt truppernas inkvartering och underhåll vid sådant tillfälle, ligger det i sakens natur, att en folkrikare ort med större tillgång på allmänna byggnader, förnödenheter af olika slag, samfärdsmedel m. m. är i detta hänseende förmånligare än en glesare bebyggd ort.

De *hygieniska förhållandena* å en del af mötesplatserna lämna åtskilligt öfrigt att önska. De åtgärder, som äro behöfliga för deras förbättrande, äro beroende af de olika platsernas läge, närmaste omgifningar och möjligheten att erhålla godt dricksvatten. Äro läget och omgifningarna i hygieniskt afseende mindre gynnsamma, blifver det svårare och med större kostnader förenadt än under motsatta förhållanden att ordna och upprätthålla hälso- och sjukvården på ett fullt nöjaktigt sätt. Ur nu berörda synpunkt torde man böra fästa afseende äfven vid den omständigheten, att mindre samhällen, där sådana ej redan finnas, sannolikt komma att uppstå i närheten af mötesplatserna efter ständig truppförläggning därstädes, och att dessa

samhällen medföra samma fara för smittosamma sjukdomars uppkomst och spridande, som alltid medföljer tätt bebyggda orter, utan att i dessa samhällen, åtminstone under en afsevärd tid framåt, erforderliga anordningar i hälsovårdsafseende komma att finnas till förebyggande och bekämpande af dylika sjukdomar.

Det har uti den föreliggande utredningen framhållits, att *rekryteringen* af såväl manskap som befäl komme att försvåras genom förläggning af truppförbanden till en del af de nuvarande mötesplatserna med deras i allmänhet isolerade läge. Det är naturligtvis svårt att på förhand med bestämdhet uttala sig i förevarande afseende, då på rekryteringen åtskilliga andra faktorer torde inverka. I fråga härom bör man icke förbise, att det för befälspersonalen ställer sig svårare i en mindre än i en större ort att bereda barnen undervisning vid högre skolor.

Af ännu högre betydelse synes mig den frågan vara, huruvida det kan vara lämpligt att, där så icke oundgängligen är erforderligt, skapa så godt som uteslutande militärsamhällen. Häraf kan en ensidig militärisk kastanda uppstå, hvarigenom den medborgerliga andan inom armén kommer att gå tillbaka.

I diskussionen om den militära förläggningsfrågan har man stundom sett framhållas de större faror i socialt afseende, som förläggningen i en större ort skulle medföra i jämförelse med förläggningen å t. ex. de nuvarande mötesplatserna. Å andra sidan göres emellertid gällande, att dessa farhågor äro öfverdrifna eller utan grund. I detta afseende synes mig det sätt, hvarpå utbildningen bedrifves och manstukten upprätthålles, vara af en särskild och ingripande betydelse. Men vid öfvervägandet af hithörande förhållanden synes man dock icke böra förbise, att de olägenheter i socialt afseende, som med rätt eller orätt tilläggas den större förläggningsorten, kunna uti större grad göra sig gällande i den mindre, hvarest resurserna för upprätthållande af allmän ordning med hvad mera därtill hör äro mindre.

Hvad slutligen angår *kostnaderna* för uppförande af kasernetablissemangen (själfva byggnaderna) — frånsedt officersbostäderna — torde de i stort sedt blifva desamma, vare sig etablissemangen förläggas till de nuvarande mötesplatserna eller till andra orter. Nära till hands ligger det emellertid att framställa den frågan, huruvida icke vissa af de nuvarande byggnaderna å mötesplatserna skulle *tillfälligtvis* eller *för en kortare tid* kunna användas i något större utsträckning än som blifvit föreslaget, hvarigenom nybyggnadskostnaderna *för närvarande* i någon mån kunde nedbringas. Sålunda skulle lägerhyddorna måhända kunna ändras till

provisoriska exercishus samt å en del mötesplatser vissa byggnader, utom de af chefen för fortifikationen föreslagna, användas till förråd, stall o. d. Spörsmål i sådant syfte har jag låtit tillstålla nämnda chef, som uti skrifvelse den 26 sistlidne februari därå afgifvit svar. Af detta framgår, att den minskning i kostnaderna, som af en sådan åtgärd skulle föranledas, sannolikt icke komme att uppgå till något större belopp och därför icke bör tillmätas afgörande betydelse, allra helst uppförandet af nya sådana byggnader inom en jämförelsevis kort tid skulle blifva behöfligt samt ändringarna och underhållet af ifrågavarande byggnader under tiden uppginge till ganska dryga belopp.

Olämpligheten af att använda de nuvarande träbarackerna till permanent förläggning af trupp synes mig vara uppenbar. Härutinnan styrkes jag äfven af hvad Riksdagen uti skrifvelse till Kungl. Maj:t den 1 juni 1901 anfört beträffande ett då föreliggande förslag att använda en träbarack till inkvartering af kustartilleriets värnpliktiga manskap i Karlskrona. Riksdagen yttrade då, att denna barack borde utbytas mot en kasernbyggnad af sten, dels på grund därpå att en förläggning under vintertid af en så stor kontingent som den därvarande i träbarack medförde alltför betydlig eldfara, dels emedan de värnpliktige genom en sådan anordning skulle beredas en sundare och bekvämligare inkvartering, dels ock med hänsyn därtill, att en kasernbyggnad af sten gifvetvis droge väsentligt lägre underhållskostnad än en träbarack af den storlek hvarom vore fråga och följaktligen i längden stälde sig ekonomiskt fördelaktigare. Det skulle för öfrigt, enligt min uppfattning, icke vara tillrådligt att anordna ifrågavarande regementens manskapsförläggning på ett mindre tillfredsställande sätt än vid öfriga truppförband. Likställighet i detta afseende torde vara oundgängligen nödvändig.

Skillnaden i kostnaderna för ordnandet af ett truppförbands förläggning i dess helhet på det ena eller andra sättet torde hufvudsakligen blifva beroende dels af de uppoffringar i fråga om tillhandahållande af mark för kaserntomter och öfningsfält, som vederbörande kommuner kunna vilja göra, dels af den omständigheten, huruvida det blifver nödvändigt att genom statens försorg uppföra officersbostäder eller icke. Vid förläggning af ett truppförband till en ort, där tillgång på lägenheter, lämpliga till bostäder åt officerspersonalen, icke finnes, läser staten icke kunna undandraga sig att uppföra officersbostäder, likasom enligt de af Riksdagen godkända normaltyperna för kasernetablissemang inom dessa numera beredas bostäder för samtliga underofficerare och deras vederlikar. De

i chefens för fortifikationen kostnadsberäkningar följda grunder för de med beredande af bostäder åt officerarne förenade utgifter äro desamma, som tillämpats vid uppgörandet af förslag till officersbyggnader för fästningsinfanteriet. Därvid är att märka, att bostäder för gifta officerare beräknats så, att endast halfva antalet kaptener och inga subalternofficerare däraf skulle komma i åtnjutande, ehuru erfarenheten visat, att äktenskapsfrekvensen inom officerskårerna är vida större. Skulle hela bostadsbehovet fyllas genom kronans försorg, komme kostnaderna för uppförandet af officersbostäderna att ökas i högst väsentlig grad. Om man än kan vänta, att genom enskild företagsamhet åtskilliga bostadshus komma att för uthyrning uppföras i närheten af de mötesplatser, som utses till förläggningssorter för vederbörande regementen, torde det dock ej kunna beräknas, att hela behovet därigenom skall tillgodoses med bostäder, som fylla skäligen anspråk. Ätminstone torde icke så blifva händelsen inom den närmaste tiden.

Det lär icke behöfva särskildt framhållas, att genom uppförande af officersbostäder de kontanta inkvarteringskostnaderna vid armén komme att minskas.

Hvad angår de årliga kostnaderna för underhåll af byggnader, för erforderliga transporter, för truppens förplägnad m. m., synes det mig icke vara möjligt att bestämma, i hvad mån dessa komma att blifva större på ena eller andra orten. Någon erfarenhet, grundad på tillförlitligt statistiskt material, finnes nämligen icke i detta afseende.

Från de nu anförda synpunkterna bör enligt min uppfattning den föreliggande frågan hufvudsakligen ses och bedömas. Vid jämförelse mellan olika orter och platser, som kunna ifrågakomma för förläggning af omförmälda femton regementen, gäller det att i hvarje särskildt fall taga under omsorgsfullt öfvervägande, hvilken af dem bäst tillgodoser försvarets verkliga intressen och sålunda erbjuder de största allmänna fördelarna. Detta är af desto större vikt, som här afses en permanent förläggning för lång framtid. Möjlighet till en jämförelse af sådan art föreligger emellertid icke för närvarande. Det skulle för öfrigt af flere skäl icke vara lämpligt att redan nu angifva eller på förhand fastslå vissa förläggningssorter, utan det lär böra tillkomma Kungl. Maj:t att, såsom nyss framhållits, i hvarje särskildt fall undersöka samtliga de omständigheter, som i ekonomiskt och militäriskt afseende böra hafva inverkan på frågans lösning, att därvid pröfva fördelar och olägenheter samt att träffa valet med hänsyn till statens bästa och försvarets kraf.

Bestämmandet af förläggningssort för hvarje särskildt regemente bör sålunda föregås af en omsorgsfull jämförelse beträffande den öfningsterräng, som kan erhållas, kostnaderna för etablissemangets uppförande, läget af de ifrågakommande platserna m. m. Vid sådant förhållande kan för närvarande den slutliga kostnadssumman icke definitivt bedömas, men under inga förhållanden kan den sättas *lägre* än beräkningarna i bil. 2 angifva eller 21,744,000 kronor. I detta belopp ingå äfven kostnaderna för anläggande af nya skjutbanor för fjorton af ifrågavarande femton regementen. Ehuru det icke nu kan afgöras, huruvida de härför beräknade medlen komma att i sin helhet tagas i anspråk för detta ändamål, synes mig dock slutsumman af denna anledning icke böra eller kunna minskas.

Beträffande fördelningen på vissa år af dessa medel föreslog Kungl. Maj:t uti sin till 1905 års lagtima Riksdag aflåtna framställning i detta ämne, att det då äskade anslaget skulle fördelas på åren 1906—1909. Af flera skäl skulle det visserligen vara önskvärdt, att byggnadsarbetena kunde så bedrifvas, att etablissemangen kunde fullbordas till hösten 1909, men då stora svårigheter härför säkerligen nu skulle möta, och dessutom oförutsedda omständigheter lätt kunna komma att fördröja arbetena, synes mig byggnadstiden fortfarande icke böra beräknas kortare än fyra år. Med anledning däraf torde det ifrågavarande anslaget böra så fördelas att 4,400,000 kronor utgå under hvart och ett af åren 1907 och 1908, då anslag äfven erfordras till fullbordandet af de fem nordligast belägna, för fältinfanteriet afsedda etablissemangen, och återstoden ungefär lika fördelas mellan åren 1909 och 1910.

Såväl vid 1901 års Riksdag som sedermera har uttalats önskvärdheten däraf, att för bestridande af kostnader af nu ifrågavarande art kunde tagas i anspråk medel, som inflöte genom försäljning af kronan tillhörande, icke inkomstbringande fastigheter. Åtgärder i sådant syfte hafva jämväl vidtagits, och Riksdagen har medgifvit, att två områden af Norra Djurgårdeninge afyttras samt däraf inflytande inkomster tillgodoföras landförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål. Den kommission, åt hvilken Kungl. Maj:t uppdragit verkställigheten af ifrågavarande försäljning, har i infordradt yttrande meddelat, att till följd af såväl de tidsödande arbetena med uppgörande af förslag till stadsplan för dessa områden samt granskningen och fastställandet af sådant förslag som ock åtskilliga för tomtrealisationens snara begynnande hindrande omständigheter i själva terrängens beskaffenhet och de ändamål, hvartill delar af densamma för närvarande användas, utsik-

terna att under de tre till fyra närmaste åren häraf erhålla medel, som skulle kunna användas till nu ifrågasatt kaserbyggnadsarbeten, icke äro stora. Kommissionen har emellertid ifrågasatt, att af Norra Djurgården skulle till försäljning upplåtas ytterligare några närmare angifna områden, hvilkas terrängbeskaffenhet och läge vore sådana, att sannolikhet till hastigare inflytande försäljningsmedel än af de nu upplåtna områdena förefunnes, och jag ärnar anmoda kommissionen att i denna fråga inkomma med fullständig utredning och förslag.

Kommissionen, som erinrat att, enligt förut verkställda beräkningar, ett belopp af omkring 4,000,000 kronor antagits återstå af de inflytande köpeskillingarna för de redan till försäljning upplåtna områdena, sedan kostnaderna för gatureglering, inköp af nytt öfningsfält för Stockholms trupper m. m. däraf blifvit bestridda, har ställt i utsikt, att bruttoinkomsten af försäljning utaf de delar af Norra Djurgården, hvilkas afytttrande nu blifvit af kommissionen ifrågasatt, skulle komma att belöpa sig till 18 à 19 miljoner kronor. Därjämte har kommissionen meddelat, att för Lifgardets till häst förra kasernområde, hvilket för närvarande disponerades af Vaxholms grenadjärregemente och Positionsartilleriregementet, men enligt Kungl. Maj:ts med Riksdagen fattade beslut skulle försäljas, så snart det icke vidare vore för förläggning af truppförband erforderligt, kunde beräknas i köpeskilling inflyta minst $3\frac{1}{2}$ à 4 miljoner kronor.

Ganska betydande inkomster för statsverket äro alltså efter några års förlopp att påräkna, därest de af kommissionen omförmälda tomtförsäljningarna i deras helhet komma till stånd, men till följd af antydda omständigheter kunna de icke beräknas inflyta så tidigt, att de kunna direkt tagas i anspråk för bestridande af kostnaderna för de nya kaserbyggnadsarbeten, hvarom nu är fråga.»

Departementschefen har slutligen erinrat, hurusom Riksdagen i skrifvelse den 20 maj 1905, angående statsregleringen för år 1906 och sättet för anvisande af vissa anslagsbelopp, under punkt 3:o anført, att för beredande af tillgång till bestridande af de under kommande år förestående kostnaderna för kaserbyggnader och då i riksstaten för år 1906 sparats ett af Kungl. Maj:t för berörda ändamål äskadt belopp af 4,400,000 kronor, men denna utgift endast blifvit för tillfället undanskjuten för vinnande af närmare utredning rörande förläggningsorterna för de ifrågasatta kasernetablissemangen, Riksdagen beslutat att i riksstaten för år 1906 uppföra ett belopp af 4,400,000 kronor, att öfverföras till statsverkets kassaförlagsfond, dock med bibehållande af rätt för Riksdagen att framdeles öfver detta belopp på annat sätt förfoga.

Samman-

öfver kostnaderna för uppförandet å de nuvarande mötesplatserna af kasernetablissemang

Truppförband	Uppförandet af officersbyggnader									
	Officersbyggnader	Kasernetablissemang jämte					Vatten, aflopps- och belysningsanordningar samt åskledare			
		Byggnadsarbeten			Kronor					
		Nybyggnader	Ändring af äldre byggnader							
I. Arméfördelningen.										
Kronobergs regemente	510,000	—	1,269,000	—	27,000	—	1,296,000	—	215,791	36
Norra Skånska infanteriregementet	510,000	—	1,272,500	—	37,000	—	1,309,500	—	219,164	16
Södra » »	510,000	—	1,219,500	—	25,500	—	1,245,000	—	240,254	50
II. Arméfördelningen.										
Första lifgrenadjärregementet	500,000	—	1,096,000	—	45,000	—	1,141,000	—	94,075	—
Andra »	500,000	—	1,146,000	—	31,000	—	1,177,000	—	94,075	—
Jönköpings regemente	518,000	—	1,194,500	—	18,000	—	1,212,500	—	134,955	—
Kalmar »	512,000	—	1,244,000	—	35,000	—	1,279,000	—	129,655	—
III. Arméfördelningen.										
Västgöta regemente	480,000	—	1,201,000	—	47,750	—	1,248,750	—	122,000	—
Skaraborgs »	520,000	—	1,231,000	—	58,000	—	1,289,000	—	122,000	—
Älfsborgs »	520,000	—	1,298,000	—	42,000	—	1,340,000	—	184,000	—
Bohusläns »	570,000	—	1,301,000	—	53,000	—	1,354,000	—	206,000	—
IV. Arméfördelningen.										
Lifregementets grenadjärer	515,000	—	1,144,000	—	47,500	—	1,191,500	—	226,000	—
Södermanlands regemente	500,000	—	1,151,000	—	37,000	—	1,188,000	—	64,000	—
V. Arméfördelningen.										
Upplands infanteriregemente	—	—	1,127,500	—	53,000	—	1,180,500	—	69,000	—
Värmlands regemente	518,000	—	1,201,800	—	37,000	—	1,238,800	—	134,150	—
	7,183,000	—	18,096,800	—	593,750	—	18,690,550	—	2,255,120	02

Bil. 1.

drag

m. m. för nedanstående femton infanteriregementen. (Utarbetadt inom fortifikationen).

och kasernetablissemang						Öfriga kostnader				Summa summarum Kronor
tillhörande anläggningar m. m.						Kronor	Markinköp	Skjutbanor	Kronor	
Planering, grusning, stensättning, inhägnader och vägar m. m.	Arbetsledning och ritningar	Oförutsedda utgifter		Kronor						
67,000	30,000	79,208	64	1,688,000	2,198,000	105,000	—	105,000	2,303,000	
70,000	30,000	79,335	84	1,708,000	2,218,000	20,000	—	20,000	2,238,000	
65,000	30,000	77,745	50	1,658,000	2,168,000	116,200	—	116,200	2,284,200	
55,100	30,000	66,825	—	1,387,000	1,887,000	80,000	—	80,000	1,967,000	
44,500	30,000	67,425	—	1,413,000	1,913,000	80,000	—	80,000	1,993,000	
67,100	30,000	70,445	—	1,515,000	2,033,000	135,000	17,000	152,000	2,185,000	
30,437	30,000	73,908	—	1,543,000	2,055,000	64,000	—	64,000	2,119,000	
50,000	30,000	74,250	—	1,525,000	2,005,000	37,000	15,000	52,000	2,057,000	
50,000	30,000	75,000	—	1,566,000	2,086,000	37,000	15,000	52,000	2,138,000	
55,000	35,000	81,000	—	1,695,000	2,215,000	350,000	5,000	355,000	2,570,000	
105,000	35,000	85,000	—	1,785,000	2,355,000	90,000	5,000	95,000	2,450,000	
35,200	30,000	72,300	—	1,555,000	2,070,000	600,000	80,500	680,500	2,750,500	
38,000	30,000	65,000	—	1,385,000	1,885,000	298,650	14,000	312,650	2,197,650	
40,000	25,000	53,500	—	1,368,000	1,368,000	55,000	—	55,000	1,423,000	
50,000	30,000	73,050	—	1,526,000	2,044,000	70,000	—	70,000	2,114,000	
822,337	455,000	1,093,992	98	23,317,000	30,500,000	2,137,850	151,500	2 289,350	32,789,350	

Samman-

öfver kostnaderna för uppförandet af kasernetablissemang i eller invid städer eller större

T r u p p f ö r b a n d	Kasernetablissemang	
	Byggnads- arbeten	Vatten-, aflopps- och belysnings- ledning- ingar samt åsk- ledare
I. Arméfördelningen.		
Kronobergs regemente	1,168,900	69,000
Norra Skånska infanteriregementet	1,244,700	69,000
Södra » »	1,283,200	69,000
II. Arméfördelningen.		
Första lifgrenadjärregementet	1,217,900	69,000
Andra » »	1,180,200	69,000
Jönköpings regemente	1,256,800	69,000
Kalmar » »	1,213,400	69,000
III. Arméfördelningen.		
Västgöta regemente	1,252,900	69,000
Skaraborgs » »	1,269,200	69,000
Älfsborgs » »	1,189,700	69,000
Bohusläns » »	1,244,200	69,000
IV. Arméfördelningen.		
Lifregementets grenadjärer	1,184,200	69,000
Södermanlands regemente	1,236,600	69,000
V. Arméfördelningen.		
Upplands infanteriregemente	1,180,500	69,000
Värmlands regemente	1,155,100	69,000
	18,277,500	1,035,000

Bil. 2.

drag

orter för nedannämnda femton infanteriregementen. (Utarbetadt inom fortifikationen.)

jämfte tillhörande anläggningar				Öfriga kostnader			Summa Summarum Kronor
Planering, grusning, stensättning och stängsel	Arbetsledning och ritningar	Oförutsedda utgifter	Summa Kronor	Markinköp	Skjutbanor	Summa Kronor	
45,000	25,000	53,100	1,361,000	—	36,000	36,000	1,397,000
45,000	25,000	56,300	1,440,000	—	36,000	36,000	1,476,000
45,000	25,000	56,800	1,479,000	—	36,000	36,000	1,515,000
45,000	25,000	55,100	1,412,000	—	36,000	36,000	1,448,000
45,000	25,000	53,800	1,373,000	—	36,000	36,000	1,409,000
45,000	25,000	56,200	1,452,000	—	36,000	36,000	1,488,000
45,000	25,000	55,600	1,408,000	—	36,000	36,000	1,444,000
45,000	25,000	56,100	1,448,000	—	36,000	36,000	1,484,000
45,000	25,000	56,800	1,465,000	—	36,000	36,000	1,501,000
45,000	25,000	54,300	1,383,000	—	36,000	36,000	1,419,000
45,000	25,000	55,800	1,439,000	—	36,000	36,000	1,475,000
45,000	25,000	53,800	1,377,000	—	36,000	36,000	1,413,000
45,000	25,000	56,400	1,432,000	—	36,000	36,000	1,468,000
40,000	25,000	53,500	1,368,000	55,000	—	55,000	1,423,000
45,000	25,000	53,900	1,348,000	—	36,000	36,000	1,384,000
670,000	375,000	827,500	21,185,000			559,000	21,744,000

I sammanhang med Kungl. Maj:ts omförmälda framställning har utskottet till behandling förehåft tre inom Andra Kammaren väckta motioner, däruti hemställts

af herr *J. Larsson* i Presstorp m. fl. (motionen n:o 157), att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts förslag om beviljande af 21,744,000 kronor till uppförande af nya kasernetablissemang, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa förnyade utredningar, med inhämtande af äfven civila sakkunnigas utlåtanden angående kostnaderna och de lämpligaste förläggningsorterna för de nya kasernetablissemangen, samt därefter framlägga för Riksdagen de förslag, hvilka en sådan förnyad pröfning af hela frågan kan föranleda;

af herr *P. Nilsson* i Bonarp (motionen n:o 158), att därest Riksdagen skulle med bifall till Kungl. Maj:ts proposition n:o 103 bevilja det till uppförande af nya byggnader för armén äskade anslaget, detta måtte ske under villkor, att ett af de skånska infanteriregementena förlades till Ljungbyhed, samt

af herr *Jöns Akesson* (motionen n:o 159) att Riksdagen i sammanhang med bifall till Kungl. Maj:ts proposition n:o 103 måtte göra det uttalande, att Refvinge lägerplats måtte anordnas att fortfarande vara förläggningsplats för Södra skånska infanteriregementet.

I fråga om de skäl, som uti enhvar af förenämnda tre motioner anförts till stöd för däri gjordt förslag, tillåter sig utskottet hänvisa till själfva motionerna.

Utskottets
yttrande.

Vid afgifvande af utlåtande öfver de föreliggande förslagen utgår utskottet från den uppfattning, att beviljande af nödiga medel för uppförande af kaserner för ifrågavarande 15 infanteriregementen nu icke kan längre uppskjutas utan svåra olägenheter för de värnpliktige, hvilka från och med år 1909 få sina öfningar förlagda äfven till vintern.

Såsom af ofvanintagna utdrag af statsrådsprotokollet och de därvid fogade bilagorna framgår, har vederbörande militära myndighet beräknat kostnaderna för anordnande af dessa kaserner till 32,789,350 kronor, därest för samtliga 15 regementen kasernetablissemangen uppföras å dessa regementens nuvarande mötesplatser samt till 21,744,000 kronor, därest kasernerna uppföras i eller invid städer eller större orter. På sätt i herr *J. Larssons* m. fl. motion framhållits, kan det förefalla egendomligt, att kostnaden för kasernernas förläggande å mötesplatserna, där dock en hel del byggnader redan finnas uppförda, beräknats uppgå till ett belopp, som med mer än 11,000,000 kronor

öfverstiger den för respektive etablissements uppförande vid stad beräknade kostnaden. En närmare granskning af de inom fortifikationen uti ifrågavarande afseende utförda beräkningarna torde emellertid gifva en förklaring, huru detta är möjligt.

Hvad därvid först beträffar kostnadssummorna för byggnadsarbeten, frånsedt sådana för officersbyggnader, framgår af återopade statsrådsprotokollet, att den för byggnadsarbeten vid stadsförläggning beräknade summan 18,277,500 kronor bör höjas med 4 procent eller till 19,006,600 kronor för att blifva fullt jämförbar med den för motsvarande arbeten vid förläggning å mötesplatserna beräknade kostnaden, utgörande för nybyggnader 18,096,800 kronor och för ändring af äldre byggnader 593,750 kronor, eller tillhopa 18,690,550 kronor. Sålunda visar sig byggnadskostnaden blifva vid stadsförläggning omkring 300,000 kronor högre än vid regementenas förläggning å mötesplatserna.

Af enahanda anledning bör den för planering och grusning m. m. vid stadsförläggning upptagna kostnaden, 670,000 kronor, höjas till 696,800 kronor. Visserligen understiger detta belopp den för sistberörda ändamål vid förläggning å mötesplatserna beräknade kostnaden med omkring 125,000 kronor, men torde detta hafva sin förklaring uti de tvifvelsutän omfatta vägarbeten, och längre stängsellinjer, som föranledas af truppersnas förläggning å de gamla mötesplatserna.

Hvad angår kostnaderna för vatten-, aflopps- m. fl. ledningar, förefinnes en skillnad mellan den vid stadsförläggning beräknade kostnaden 1,035,000 kronor och samma kostnader vid förläggning å mötesplatserna, eller 2,255,120 kronor, af mer än 1,200,000 kronor, hvilket emellertid torde förklaras däraf att, för eventuell förläggning vid städer, de därstädes redan befintliga rörledningsnäten beräknats kunna efter utvidgning användas äfven för kasernerna, hvilket emellertid icke torde medföra någon verklig besparing, därest icke de årliga vattenafgifterna till vederbörande stadsförvaltning kunna nedbringas till endast ersättning för verkliga driftkostnaden.

Den ökning af 80,000 kronor i kostnaderna för arbetsledning m. m., som beräknats uppstå vid kasernernas förläggande å mötesplatserna, torde föranledas af för arbetsledarne nödiga resor till eller bosättning vid arbetsplatsen.

Att för oförutsedda utgifter beräknats icke mindre än omkring 265,000 kronor mera vid förläggning å landsbygden än vid stadsförläggning är utan tvifvel beroende på att beloppen för dylika utgifter upptagits efter vissa procent å de beräknade anläggningskostnaderna i hvarje fall.

Kostnad för skjutbanor är däremot vid stadsförläggning uppskattad till ett omkring 400,000 kronor högre belopp än motsvarande kostnad vid förläggning å mötesplatserna, där ju redan befintliga skjutbanor kunna komma till användning.

Den hufvudsakliga skillnaden mellan de båda beräknade slutsummorna för kasernbyggnadskostnaderna ligger emellertid uti de ökade kostnaderna dels för officersbyggnader med 7,183,000 kronor, dels ock för markinköp med 2,137,850, det senare beloppet dock med afdrag af 55,000 kronor, som beräknats för utvidgning af Upplands infanteriregementes mötesplats och blifvande förläggningssort, Polacksbacken.

I betraktande af att en eventuell förläggning af trupperna på landsbygden med nödvändighet medför behovet af särskilda anordningar från statens sida för beredande af bostäder jämväl för officerarne samt att, enligt hvad utskottet inhämtat, de städer, vid hvilka förläggning af nu omförmälda truppförband kan komma i fråga, förbundit sig att utan ersättning till staten upplåta lämpliga öfningsplatser af tillräcklig storlek, under det att samma truppförbands nuvarande mötesplatser visat sig icke fylla de moderna krafven på öfningsterräng, vare sig i fråga om beskaffenhet eller areal, framgår således, att truppernas förläggning å de nuvarande mötesplatserna kommer att med kostnaderna för officersbyggnader samt nödiga markförvärf förutom kostnader för vatten-, aflopps- och belyningsledningar öfverstiga den vid kasernernas förläggande vid städer beräknade summan.

Med afseende å kostnaderna för officersbostäders uppförande torde emellertid böra beaktas, att den officerarne hittills tillkommande inkvarteringsersättningen, som för ett infanteriregemente uppgår till 18,600 kronor och sålunda för 14 nu ifrågavarande infanteriregementen (för Upplands infanteriregementes förläggning å den gamla mötesplatsen invid Uppsala erfordras ej uppförande af särskilda officersbostäder) till 260,400 kronor årligen, komma att bortfalla beträffande dem, som erhålla bostad i kronans hus. Dock synes det ej utskottet nödigt, att staten genast från början uppför bostäder för hela officerskåren vid hvarje å landsbygden förlagdt regemente, då nämligen med all säkerhet en del officerare finna med sin fördel och trefnad förenligt, att sjelfva skaffa sig bostäder och fortfarande uppbära inkvarteringsbidraget.

Till belysning af det förhållande att, oaktadt å hvarje mötesplats finnas uppförda en stor mängd för truppernas hittillsvarande behof afsedda byggnader, nu så betydande kostnader måste nedläggas å kasernetablissemang, äfven om dessa förläggas å de gamla mötesplatserna,

tillåter sig utskottet här i hithörande delar anföra följande yttrande af en utaf de i förevarande ärende hörda militära myndigheterna:

»Våra mötesplatsers tillvaro sammanhänger väsentligen med det yngre indelningsverkets införande. Möjligen har någon, till exempel Salbohed från 1681, eller några få af de nuvarande öfningsplatserna begagnats såsom sådana från tiden kort efter det ständiga knekthålllets införande, men för de flesta regementena hafva de en eller flera gånger blifvit ombytta. I alla fall bestämdes under de närmaste åren därefter vissa mötesplatser för korpralskap, kompanier, bataljoner och regementen dels för likvidationsmöten och dels för de vapenöfningar, som enligt plan årligen skulle förekomma. Huru som helst voro samtliga dessa möten mycket kortvariga och kunde oftast räknas blott i dagar, till exempel enligt 1724 års föreskrifter årligen ett regementsmöte på 10 dagar och två kompanimöten, hvarterda å 2 dagar, förutom de, som ägde rum enligt något senare utfärdade bestämmelser om, att dels officerare och dels allt befäl »skulle inbeordras någon viss tid för att samfäldt öfvas». ¹⁾ Ofta nog inställdes vissa möten alldeles.

De ursprungliga krafven på mötesplatserna voro förnämligast, att de skulle ligga centralt i förhållande till den afdelnings förläggingsområde, som till dem skulle samlas, i synnerhet som såväl vapen och beklädnad som underhåll skulle af truppen eller för dess räkning af rotehållarne med-(dit-)föras, till följd hvaraf ej heller särskilda byggnader synas hafva varit erforderliga, om ej för sjukvården, hvilken dock sannolikt var ganska primitiv. Under det att från början till mötesplatser syntas hafva valts krono- eller kungsängar, hvilka icke fingo för ändamålet användas förr än efter bärgnings- och betestidens slut, alltså på hösten, anskaffades, sedan man börjat anse detta olämpligt, sådana platser, som kunde begagnas vartiden och under försommaren, hvartill, ifall kronan ej förut hade tillgång till sådana, valdes lämpliga lägenheter eller jordområden i allmänhet å hedar eller andra utmarker. ²⁾

Till följd af allmänna beväringens införande och långsamt ökade öfningar blefvo emellertid en del förråd efter hand nödvändiga på mötesplatserna för beväringens vapen och beklädnad. Stamtruppens vapen, beklädnad, remtyg och utredning förvarades dels hos soldaten, dels hos rust- och rotehållarne; trossfordon och persedlar i allmänhet i kompanitrossbodarne, delvis i de så kallade beväringförråden.

¹⁾ De flesta uppgifterna äro hämtade från: Anteckningar rörande »Det svenska indelta infanteriets uppkomst och utveckling från äldsta tider» af *Alfred Fredenberg*, f. d. Kapten vid Kungl. Västmanlands regemente. Stockholm, Militärlitteraturföreningens förlag 1883.

²⁾ Fredenberg: Anteckningar etc.

Befålet, officerare såväl som underofficerare, uppförde i allmänhet åt sig matsalsbyggnader, ofta af mycket enkel beskaffenhet. Truppen kokade och intog sin föda under bar himmel.

Förläggningen för såväl befäl som trupp var i regeln i tältläger.

De enda byggnader, som uppförts, voro länge nog bevaringsförråd, tämligen primitiva, ofta därtill af andra hus apterade sjukhusbyggnader samt officers- och underofficerspaviljonger.

Förhållandena ändrades småningom, och man torde kunna säga, att ännu på 1860- och 1870-talen desamma voro sådana, att de ej ställde särdeles stora kraf på mötesplatsernas läge och beskaffenhet. Förläggningen för hvarje gång var dessutom därför alltför kortvarig. Hvarken stamrekryternas eller beväringens utbildning hann fram till tillämpningsstadiet, regementsöfningarna voro också mest formella förutom en kort fälttjänstöfning med ett utförande, som mycket väl kunde nöja sig med den öfningsterräng, som fanns i mötesplatsernas närhet. Fältskjutningar voro ännu ej hos oss införda. Befälsmötenas öfningar riktades mest på gevärsexercis, gymnastik och bajonettfäktning, formell bataljonsexercis samt reglementens och instruktioners tolkning m. m. och utfördes sällan eller aldrig utanför mötesplatsen, hvarför, då någon gång af en mera framstående chef taktiska (fält-) öfningar anordnades, marken i trakten oftast kunde anses äga nyhetens behag. De hygieniska förhållandena, som under de kortvariga öfningarna icke kunnat hinna att göra sig ogynnsamt gällande, började emellertid att ådraga sig mera uppmärksamhet, i den mån öfningstiden utsträcktes, och för- anledde dels mötesplatsernas täckdikning, där de voro fuktiga, dels uppförandet af ordentliga sjukhusbyggnader samt, enär förläggningen i tältläger tidigt på våren var hälsovådlig, äfven af baracker (»rekrytbaracker»).

Emellertid var allt riktadt på sommarförläggning, och man hade ej anledning till annat, då försvarsfrågans läge var så obestämdt och tills vidare mera tydde på ett stillastående än på en lösning i riktning af effektiv allmän värnplikt. — — — — —

Då likväl modernare uppfattning i allmänhet och verkningarna af öfningarnas efter hand skeende förlängning framkallade ökade kraf på förläggningsplatsernas hygien och bekvämlighet, tillkommo från midten af 1870-talet så att säga årligen nya byggnader och anordningar: baracker, tvätthus, bättre afträden, badhus, kokhus, mathallar, mera ordnade marketenterier, läsestugor, gymnastikattiraljer, gevärsförråd, arrestlokaler, beklädnadsbodas, trängfordonsförråd, ammunitionsförråd, skjutbanor i modernare bemärkelse m. m.

Samtidigt gjorde sig också behovet för officerarne gällande att skaffa sig andra bostäder än tält (underofficerarne förlades i barackerna) och för dem samt underofficerarne att ordna köks- och matsalsförhållandena på ett annat sätt än tillförene.

Emedan behofven framträdde efter hand, hafva de också efter hand blifvit tillgodosedda, och en mängd olika byggnader hufvudsakligen för sommarbruk hafva uppstått, under det att, om man med visshet kunnat helt eller närmelsevis förutse den utveckling, som de militära förhållandena tagit under de sista tvenne årtiondena, mycket, ehuru visserligen med större kostnad för tillfället, kunnat ordnas på ett mera systematiskt, gediget och i stort sedt billigare sätt, än som nu skett, hvarvid sedan tidigare förläggning till städerna kunnat påbörjas och steg för steg genomföras. Häraf synes utvecklingens allmänna gång samt orsaken till de jämförelsevis stora kostnader, som nu nedlagts på våra mötesplatser, utan att därför anordningarna därstädes blifvit sådana, att desamma, utan att i det närmaste göras om, kunna medgifva en tillfredsställande vinterförläggning därstädes.»

Uti den vid herr J. Larssons m. fl. ofvanberörda motion fogade bilaga n:o 2 har med hänvisning till förhållandena å Malma hed ifrågasatts att, med användande af å mötesplatsen redan befintliga logements- och lägerhyddor, ytterligare där uppföra endast en kasern, nämligen för den årsklass, som skall vapenöfvas under den kalla årstiden. Då emellertid enligt den nya härordningen hvarje af ett infanteriregementes tolf kompanier beräknas komma att omfatta 24 man stampersonal och omkring 60 man värnpliktige, för hvilken styrka i de föreliggande kasernförslagen afses jämnt en våning i en af de för hvarje regemente föreslagna, fyra våningar höga manskapskasernerna, finner man, att för vinterförläggningen af ett regemente erfordras tre dylika kaserner. Dessa afse också att under de kortvariga repetitionsöfningsarna å hösten, då fordringarna på utrymme och bekvämlighet vid förläggningen torde kunna utan afsevärda olägenheter sänkas, inrymma hela den då samlade styrkan, omkring 175 man å hvarje kompani. Under dessa förhållanden blifva, äfven vid förläggning å mötesplatserna, de därstädes befintliga, till vinterförläggning odugliga barackerna öfverflödiga, och skulle för öfrigt deras användande under repetitionsöfningsarna försvåra förläggning efter de taktiska enheterna.

Med afseende å frågan om de nuvarande mötesplatsernas fortsatta användbarhet för deras ändamål får utskottet vidare anföra, hurusom fordringarna på öfningsfältens beskaffenhet och omfång numera äro helt andra än ännu för ett tiotal år sedan. De under senaste åren förda

krigen, med den därunder i vida högre grad än någonsin tillförene kunna erfarenheten om de moderna eldvapnens under vissa förhållanden rent af förintande verkningar, hafva åstadkommit, att man börjat fästa allt mindre vikt vid formell exercis i sluten ordning — hvartill de gamla och släta, i allmänhet skoglösa exercishedarna väl lämpat sig — utan i stället lagt hufvudvikten af utbildningen vid öfningar i att med skickligt begagnande af det skydd, terrängen kan erbjuda, föra fram stridsformationer äfven med långa, glesa skyttelinjer till afstånd för verksam eld. Under det att alltså förr den bästa öfningsplatsen var den, hvilken erbjöd den jämnaste och friaste ytan, är numera eftersträfvansvärdt att äga tillgång till ett område, som erbjuder så stor omväxling i terrängen som möjligt och därigenom lämnar tillfälle till en mångfald olikartade taktiska uppgifter. För sådant ändamål anses minst 200 hektar vara erforderligt för hvarje infanteriregemente, en storlek, som de flesta af våra mötesplatser icke på långt när besitta, hvarför de måste betydligt utvidgas för att kunna fortfarande användas såsom öfningsfält. Vissa af dessa mötesplatser med därå befintliga, för sommarbruk afsedda byggnader kunna dock komma till nytta vid kortvariga sommaröfningar för respektive skolor, för ombyte af öfningsteräng m. m.

Väl finner utskottet, att några af de nuvarande mötesplatserna kunna ifrågakomma såsom förläggningsorter äfven för framtiden, men då många olika omständigheter måste tagas i betraktande vid afgörandet af frågan om truppförbandens förläggning, har utskottet, under förvisning om att Kungl. Maj:t vid bestämmande af hvarje särskildt truppförbands förläggningsort i främsta rummet har sin uppmärksamhet riktad på statens bästa och försvarets kraf, ansett, att Riksdagen vid beviljande af medel till kaserner för ifrågavarande regementen icke bör, på sätt af motionärerna yrkats, fästa villkor om förläggningsorterna, utan öfverlämna till Kungl. Maj:t att bestämma desamma.

I betraktande af frågans synnerligen stora vikt ej blott i militäriskt utan äfven i såväl ekonomiskt som socialt hänseende synes det emellertid utskottet vara af förhållandena påkalladt, att den särskilda utredning, som, enligt hvad departementschefen framhållit, bör föregå bestämmandet af förläggningsort för hvarje särskildt regemente, uppdrages åt en kommission, bestående såväl af militära ledamöter som äfven af helst för hvarje särskild arméfördelning tillkallade, med de lokala förhållandena förtrogna civila personer.

I detta sammanhang vill utskottet tillika, under hänvisning till det i Riksdagens skrifvelse n:o 87 angående 1905 års statsrevisorers berätt-

telse gjorda uttalande i fråga om öfverskridande af anslagen för uppförande af kasernetablissemment m. fl. byggnader för Vaxholms kustartilleri- och grenadjärregementen, framhålla nödvändigheten af att, för nedbringande af kostnaderna vid kasernbyggnadsarbetena, entreprenadsystemet såvidt möjligt vid dessa arbeten tillämpas, äfvensom att såväl vid kostnadsberäkningars upprättande som vid kontrollens utöfvande jämväl civila element i större utsträckning än hittills skett anlitas.

På grund af hvad ofvan anförts, får utskottet hemställa,

a) att Riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, till uppförande af nya byggnader för armén bevilja 21,744,000 kronor samt därpå för påbörjande af nya kasernetablissemment till Lifregementets grenadjärer, Första och Andra lifgrenadjärregementena, Västgöta regemente, Upplands infanteriregemente, Skaraborgs, Södermanlands, Kronobergs, Jönköpings, Älfsborgs, Bohusläns, Kalmar och Värmlands regementen samt Norra och Södra skånska infanteriregementena för år 1907 anvisa det belopp af 4,400,000 kronor, som af 1905 års lagtima Riksdag öfverfördes till statsverkets kassaförlagsfond; samt

b) att herrar J. Larssons m. fl., P. Nilssons och J. Åkessons förenämnda motioner må anses vara genom hvad i mom. a) föreslagits besvarade.

Stockholm den 7 maj 1906.

På statsutskottets vägnar:

HUGO TAMM.

Reservation

af herrar *P. Pehrson, S. O. Nylander, H. Andersson, P. Olsson, A. Wiklund, J. A. Sjö, C. G. Johansson, G. Lindgren, C. J. Ödman* och *C. H. Wallentin*, hvilka ansett utskottet böra hemställa:

a) att Riksdagen må på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning, att Riksdagen till

uppförande af nya byggnader för armén beviljar 21,744,000 kronor samt däraf för påbörjande af nya kasernetablissemant till Lifregementets grenadjärer, Första och Andra Lifgrenadjärregementena, Västgöta regemente, Upplands infanteriregemente, Skaraborgs, Södermanlands, Kronobergs, Jönköpings, Älfsborgs, Bohusläns, Kalmar och Värmlands regementen samt Norra och Södra skånska infanteriregementena för år 1907 anvisar det belopp af 4,400,000 kronor, som af 1905 års lagtima Riksdag öfverfördes till statsverkets kassaförlagsfond; dock under förutsättning, att Kungl. Maj:t för hvarje arméfördelning, inom hvilken uppförande af nya kasernbyggnader nu ifrågasättes, ej mindre utser en kommission, bestående af dels militära dels civila ledamöter, med uppdrag att utreda och föreslå, hvilka förläggningssorter må i såväl militäriskt som ekonomiskt och socialt afseende vara lämpligast, än äfven vidtager åtgärder, på sätt här ofvan antydts, för vinnande af skärpt kontroll vid uppförande af ifrågavarande byggnader;

b) att herrar J. Larssons m. fl., P. Nilssons och J. Åkessons förevarande motioner må anses vara genom hvad i mom. a) föreslagits besvarade.

Det skulle här antecknas, att herrar *E. Hammarlund* och *K. Starbäck* icke deltagit i förestående ärendes behandling inom utskottet.